

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«НАЦІОНАЛЬНИЙ ГІРНИЧИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

**ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ**

*студентів відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів
галузі знань 0305 Економіка і підприємництво
напряму підготовки 6.030508 Фінанси і кредит*

Дніпропетровськ
2013

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«НАЦІОНАЛЬНИЙ ГІРНИЧИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра економічного аналізу та фінансів

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

*студентів відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів
галузі знань 0305 Економіка і підприємництво
напряму підготовки 6.030508 Фінанси і кредит*

Дніпропетровськ
НГУ
2013

Економічний аналіз. Методичні рекомендації до практичних занять студентів відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів галузі знань 0305 «Економіка і підприємництво» / Л.Г. Соляник. – Д.: Національний гірничий університет, 2013. – 57 с.

Автор: Л.Г. Соляник, канд. екон. наук, проф.

Затверджено до видання методичною комісією галузі знань 0305 Економіка і підприємництво (протокол № 1 від 18.03.2013).

Подано рекомендації до розв'язку типових практичних задач за такими темами: аналіз фінансово-економічних показників діяльності підприємств, оцінка впливу чинників на результативні показники та виявлення резервів зростання виробництва й реалізації продукції на промисловому підприємстві. Наведено критерії оцінювання виконання практичних завдань.

Орієнтовано на активізацію виконавчого етапу навчальної діяльності студентів.

Призначено для самостійної роботи студентів галузі знань 0305 «Економіка і підприємництво» під час підготовки до модульних контролів за результатами практичних занять з варіативної дисципліни «Економічний аналіз».

Відповідальна за випуск завідувач кафедри економічного аналізу і фінансів, д-р. екон. наук, проф. О.С. Галушко.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	4
2.МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ.....	5
2.1 Загальні методичні вказівки.....	5
2.2. Практичне заняття 1-2	
Тема 2. Метод і методичні прийоми економічного аналізу.....	6
2.3. Практичне заняття 3	
Тема 5. Аналіз виробництва продукції, робіт і послуг.....	8
2.4. Практичне заняття 4	
Тема 6. Аналіз попиту, стану ринку і обсягу реалізації підприємства.....	12
2.5. Практичне заняття 5	
Тема 7. Аналіз використання трудових ресурсів.....	16
2.6. Практичне заняття 6	
Тема 8. Аналіз довгострокових активів.....	21
2.7. Практичне заняття 7	
Тема 9. Аналіз матеріальних ресурсів та ефективності їх використання.....	27
2.8. Практичне заняття 8- 10	
Тема 10. Аналіз витрат на виробництво, собівартості реалізації продукції.....	32
2.9. Практичне заняття 11-12	
Тема 11. Аналіз прибутку.....	37
2.10. Практичне заняття № 13 - 15	
Тема 12 Аналіз фінансового стану підприємства.....	43
3. ОЦІНЮВАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ.....	55
4. БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК.....	55

Передмова

Перехід України до ринкової економіки, успіх функціонування підприємств різних форм власності в умовах конкуренції потребує вирішення багатьох виробних, науково-технічних, організаційних та економічних проблем. Найскладнішими є проблеми, пов'язані зі структурною перебудовою економіки, орієнтацією на фінансові важелі, істотним вдосконаленням системи управління виробництвом. Розв'язання їх можливо тільки за умови використання наукових засобів організації аналітичних досліджень з арсеналу такої економічної науки, як економічний аналіз. Він дає змогу оцінити кожную господарську ситуацію на підставі відповідної інформації та її аналітичного опрацювання, обґрунтувати управлінські рішення та вибрати оптимальну стратегію економічного розвитку підприємства. Керівники всіх рангів, спеціалісти, інвестори і акціонери для оцінювання результатів діяльності підприємств мають володіти методикою економічного аналізу. Жодний організаційний, технічний та технологічний захід не можна здійснювати без обґрунтування його економічної доцільності.

Успішне вивчення курсу “Економічний аналіз” та оволодіння методикою економічного аналізу в значній мірі залежить від організації проведення практичних занять.

Метою практичних занять з економічного аналізу є здобуття студентами систематизованих знань і практичних навичок використання аналітичних інструментів для об'єктивного оцінювання господарських ситуацій, вироблення і обґрунтування оптимальних управлінських рішень. Студенти мають засвоїти зміст аналізу, з'ясувати джерела інформації, осмислити сутність методу економічного аналізу, оволодіти методичними прийомами аналізу економічних показників.

Для проведення практичних занять відповідно до навчального плану розроблено комплекс практичних навчальних завдань для відпрацювання на заняттях в аудиторіях і через самостійну роботу. В завданнях наведено необхідну для аналізу вихідну інформацію і таблиці. Цифрові дані умовні, відпрацьовані для навчальних цілей. На практичних заняттях з кожної теми студенти мають змогу відпрацювати навички аналітичної роботи: виконати розрахунки аналітичних показників, впливу чинників на результати, надати об'єктивної оцінки результатам, виявленим у процесі аналізу, вишукати резерви поліпшення фінансово – господарської діяльності підприємств.

Оскільки дисципліна “Економічний аналіз” входить до вибіркової частини освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів в галузі знань 0305 «Економіка і підприємництво» ДВНЗ НГУ, то даний навчальний посібник може бути корисним для студентів всіх напрямів підготовки цієї галузі.

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Згідно з навчальним планом спеціальності 050104 Фінанси дисципліна «Економічний аналіз» є нормативною і передбачає годин практичних занять за наступною тематикою (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 - Тематика та розподіл часу за практичними заняттями з дисципліни «Економічний аналіз»

№ п/п	Тематика практичних занять	Час
7 Семестр 1 чверть		
1-2	Розділ I. Теоретичні основи економічного аналізу Тема 2. Метод і методичні прийоми економічного аналізу	4
3	Розділ II. Управлінський аналіз. Аналіз виробництва продукції, робіт і послуг	2
4	Тема 6. Аналіз попиту, стану ринку і обсягу реалізації підприємства	2
5	Тема 7. Аналіз використання трудових ресурсів	2
6	Тема 8. Аналіз довгострокових активів	2
7	Тема 9. Аналіз матеріальних ресурсів та ефективності їх використання	2
	Модульний контроль - захист розрахункового індивідуального завдання (РГ) за розкладом занять: 8 тиждень	2
	Разом	16
7 Семестр II чверть		
8-10	Тема 10. Аналіз витрат на виробництво, собівартості і реалізації продукції	6
Продовження таблиці 1.1		
11-12	Тема 11. Аналіз прибутку	4
13-15	Тема 12. Аналіз фінансового стану підприємства.	6
	Модульний контроль - захист розрахункового індивідуального завдання (РГ) за розкладом занять: 9 тиждень	2
	Разом	18
	Разом	34

Студент під час проведення практичних занять **повинен**:

- ознайомитись з методичними рекомендаціями щодо проведення практичних занять;
- безумовно дотримуватись правил охорони праці;
- обов'язково відпрацювати передбачені програмою практичні роботи і представити на перевірку звіт ;
- захистити практичні роботи на оцінку згідно з визначеними критеріями оцінювання .

2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

2.1. Загальні методичні вказівки

Загальна ціль практичного заняття - формування умінь та навичок щодо практичного застосування теоретичних знань шляхом виконання студентом завдань та вправ за відповідною тематикою.

Форми проведення практичного заняття.

Практичне заняття проводиться в навчальній аудиторії.

Тривалість заняття - 2 академічні години.

Методи навчання, що використовуються:

- розгляд конкретних виробничих ситуацій;
- ділові та рольові ігри;
- вирішення умовних числових прикладів.

При виконанні практичної роботи студент **повинен**.

- ознайомитись з умовами завдання;
- викласти вхідні умови завдання та представити їх у табличній формі;
- вивчити та осмислити теоретичний матеріал з відповідної теми курсу;
- виконати аналітичні розрахунки з аналізу фінансових та економічних показників господарської діяльності підприємства відповідно до чинних методик;
- проаналізувати отримані результати розрахунків та сформулювати висновки та пропозиції щодо підвищення ефективності функціонування підприємств в умовах трансформаційної економіки України.

7 семестр I чверть

2.2. Практичне заняття 1-2

Тема 2. Метод і методичні прийоми економічного аналізу.

Мета: Осмислити сутність та характер дії методів економічного аналізу.

Придбати практичні навички із застосування способів економічного аналізу в аналітичній роботі в процесі аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств.

Основні поняття і формули

Абстрактно-логічні (традиційні) способи економічного аналізу:

Порівняння

Абсолютні, відносні, середні величини

Деталізація

Групування

Графічні

Балансовий спосіб

Елімінування:

спосіб ланцюгових підстановок;

спосіб абсолютних різниць

індексний спосіб

спосіб відносних різниць

інтегральний спосіб

спосіб перерахування (коригування)

Типи деталізації узагальненого показника при наявності детермінованого зв'язку:

адитивний, типу

$$A = a + b + c - d$$

мультиплікативний, типу

$$A = a \cdot b \cdot c$$

кратний, типу

$$A = \frac{a}{b}$$

комбінований, типу

$$A = \frac{a}{c + d}$$

Способи елімінування - послідовне виділення впливу одного фактора і виключення впливу інших.

Умова застосування елімінування: наявність функціональної (пропорційної) залежності, що має математичний характер.

Спосіб ланцюгових підстановок. Сутність його полягає в послідовній заміні базисної величини кожного факторного показника на фактичні значення звітної періоду.

Спосіб абсолютних різниць полягає в вирахуванні абсолютного відхилення досліджуваного факторного показника і відображенні його (відхилення) у взаємозв'язку з іншими факторними показниками.

Індексний спосіб застосовують для вивчення економічних явищ, які формуються під впливом кількох факторів, кожен з яких схильний до динамічних змін. Значення і відмінна риса індексів полягає в тому, що вони йдуть у системі показників, що дозволяє вимірити дію факторів на результативний показник.

Інтегральний спосіб забезпечує отримання точніших результатів розрахунку впливу факторів проти способів ланцюгових підстановок, абсолютних та відносних різниць.

Навчальні завдання

Завдання 1

Визначити, які види порівнянь можливі, якщо є такі дані:

На підприємстві А трудомісткість виробництва продукції (в нормо-годинах) становила:

за планом	– 40;
за звітом	– 48;
за минулий звітний період	– 46.

На аналогічному підприємстві Б трудомісткість виробництва продукції дорівнювала 39.

Яке призначення можливих порівнянь?

Завдання 2

Визначити, які показники можна порівняти для оцінки виконання плану, дотримуючись умов порівняння показників.

Обсяг товарної продукції:

а) за планом	– 820 тис. грн.
б) фактично в діючих цінах	– 880 тис. грн.
в) фактично в цінах плану	– 830 тис. грн.

Завдання 3

Розрахуйте вплив факторів на товарну продукцію усіма способами на підставі даних (табл.2.1.).Зробіть висновки.

Таблиця 2.1. – Факторний аналіз виконання плану з товарної продукції

Показник	За планом	Фактично	Відхилення від плану	Виконання плану, %
1.Товарна продукція за місяць, тис. грн.	280	282		
2.Середньооблікова чисельність робітників, осіб	200	180		
3.Загальне число відпрацьованих усіма робітниками, людино-днів	4400	3600		
4.Загальне число відпрацьованих усіма робітниками людино-годин	35200	28080		
5.Середнє число днів, відпрацьованих одним робітником	22	20		
6.Середня тривалість робочого дня, год.	8	7,8		
7.Середній виробіток робітника, грн.				
а) місячний				
б) денний				
в) годинний				

2.3. Практичне заняття 3

РОЗДІЛ II. УПРАВЛІНСЬКИЙ АНАЛІЗ

Тема 5. Аналіз виробництва продукції, робіт і послуг

Мета: Засвоїти методику проведення та придбати практичні навички з використання способів й прийомів економічного аналізу щодо аналізу виробництва продукції, робіт, послуг.

Після вивчення цієї теми ви будете знати і зможете:

Розуміти зміст і завдання виробничої програми підприємства.

Проаналізувати виконання завдань випуску продукції за обсягом та асортиментом.

Дати оцінку конкурентоспроможності та якості продукції.

Проаналізувати якість виробництва.

Проаналізувати комплектність та ритмічність виробництва.

Проаналізувати організаційно – технічний рівень виробництва.

Основні поняття і формули

Оцінка виконання планових завдань проводиться з використанням формул:

Абсолютне відхилення (B):

$$\Delta B = B_{\phi} - B_{пл} \quad (1.1)$$

Рівень виконання плану випуску продукції (P_B):

$$\% B = \frac{B_{\phi}}{B_{пл}} \cdot 100 \% \quad (1.2)$$

Відносне відхилення випуску продукції ($B\%$):

$$\Delta B \% = \% B - 100, \quad \Delta B_0 = \frac{\Delta B}{B_{пл}} \cdot 100 \quad (1.3)$$

де $B_{ф,пл}$ – фактичний, плановий обсяг випуску продукції.

Динаміку показників випуску продукції шляхом порівняння фактичних показників звітного періоду з результатами відповідних попередніх періодів (років, кварталів, місяців).

Зупинимось на послідовності та змісті досліджень з аналізу обсягів виробництва продукції, робіт, послуг.

При такому аналізі вираховують аналітичні показники:

Загальний обсяг показників за відповідну кількість років.

Абсолютний приріст показників виробництва за роками ($\Delta BП$):

$$\Delta B = B_i - B_{i-1} \quad (1.4)$$

де B_i ; B_{i-1} – обсяги випуску продукції за відповідні суміжні роки.

Відносні темпи росту показників обсягу випуску продукції щорічно (T):

$$T = \frac{B_i}{B_{i-1}} \cdot 100 \% \quad (1.5)$$

Відносні темпи приросту показників обсягу випуску продукції щорічно (ΔT):

$$\Delta T = T - 100 \% \quad (1.6)$$

Середні темпи росту (приросту) показників (\bar{T}) за взяті роки розраховують за формулою середньгеометричної:

$$\bar{T} = \sqrt[n]{T_1 \cdot T_2 \cdot \dots \cdot T_n} \quad (1.7)$$

де T_1, T_2, \dots, T_n – ланцюгові темпи росту показників обсягу виробництва;

n – кількість років, за які визначаються темпи росту.

Структура (d_i) - співвідношення (%) окремих виробів продукції (B_i) у загальному обсязі виробництва ($B_{зар}$).

$$d_i = \frac{B_i}{B_{зар}} \cdot 100 \% \quad (1.8)$$

Виконати план структури виробництва означає: зберегти питому вагу кожного виробу у загальному обсязі продукції. При цьому структурні зміни можуть мати місце лише при повному виконанні плану з асортименту.

Необхідно забезпечити пошук резервів щодо формування оптимальної структури продукції.

Розрахунок показників виконання плану за асортиментом здійснюють трьома способами.

1. “Спосіб найменшого числа”. Для розрахунку використовують коефіцієнт асортиментності (k_a).

$$k_a = \frac{\sum B_i \text{ факт. у межах пл.}}{\sum B_i \text{ план}} \quad (1.9)$$

де B_i факт у межах плану – фактичний обсяг випуску продукції i -виду за умови, що він не перевищує планове завдання, тобто зараховується у виконання плану найменше число з двох сум: планової і фактичної.

Основний загальний об'єктивний кількісний показник якості продукції – коефіцієнт сортності.

Аналіз якості продукції проводиться за даними виробничого відділу, відділів технічного контролю, менеджменту, збуту, юридичного відділу.

Виконання плану за сортністю визначається за **способом першосортних одиниць** (за коефіцієнтом сортності).

Коефіцієнт сортності (k_c) – це відношення вартості всієї випущеної продукції до її вартості за умови, що вся продукція випускається за ціною найвищого сорту.

$$k_c = \frac{\sum (q_i \cdot c_i)}{q_{\text{заг}} \cdot c_{\text{в/с}}}, \quad k_c = \frac{\sum (q_i \cdot k_{\text{пос } i})}{\sum q_i} \quad (1.10)$$

де $q_{\text{заг}}$ – загальний обсяг випуску у натуральному вираженні;

$c_{\text{в/с}}$ – ціна виробу найвищого сорту;

$k_{\text{пос } i}$ – посортний перевідний коефіцієнт i -го виробу

Навчальні завдання

Завдання 1 Проаналізуйте ритмічність випуску продукції за місяць на підставі даних табл.2.2. Розрахуйте коефіцієнт ритмічності. Зробіть висновки.

Таблиця 2.2. – Оцінка ритмічності випуску продукції за місяць

Декади місяця	За планом		Фактично		Зараховується у плановий ритм
	Сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	
I	500		480		
II	700		840		
III	800		1080		

Завдання 2 Дайте оцінку виконання плану виробництва продукції (табл.2.3) і напишіть свої висновки.

Таблиця 2.3. – Оцінка виконання плану виробництва продукції

Показники	У минулому році	Звітний рік				Відхилення від даних минулого року	Темп росту до минулого року, %
		За планом	Фактично	Відхилення від плану	Процент виконання плану		
1.Обсяг товарної продукції, тис. грн. а) у діючих цінах б) у порівняльних цінах	24612,5	25100 х	25425				
2.Випуск продукції (цементу)тис. тонн	628,5	562	588				

Завдання 3

Проаналізуйте виконання плану за асортиментом і структурою випущеної продукції. Визначте можливі причини відхилення від плану (табл.2.4). Використайте формулу й запишіть висновки.

Таблиця 2.4. - Виконання плану за асортиментом і структурою продукції підприємства

№ з/п	Вид продукції	Оптова ціна одиниці, грн	План			Звіт		Фактичний випуск при плановій структурі, тис. грн.	Зараховано на виконання плану	
			Кількість, шт.	Сума, тис. грн.		Кількість, шт.	Сума, тис. грн.		За асортиментом	За структурою
1	А	2500	460			490				
2	Б	1600	180 0			150 0				
3	В	120	920 0			960 0				
4	Г	2800	620 0			610 0				
	Разом									

Завдання 4

Дайте оцінку динаміці обсягу випуску продукції, використовуючи різні вимірники (табл.2.5). Проаналізуйте вплив кількості випущених виробів, цін і структурних зрушень на зміну товарної продукції. Зробіть висновки.

Таблиця 2.5. - Оцінка динаміки обсягу випуску продукції

Вид будівельних матеріалів	За минулий рік		За звітний рік	
	Кількість, т	Ціна за 1 т, грн.	Кількість, т	Ціна за 1 т, грн.
Варіант I				
“А”	2000	50	2500	56
“Б”	100	280	120	300
“В”	400	660	180	500
Разом	2500	X	2800	X
Варіант II				
“А”	400	70	440	90
“Б”	600	30	560	35
“В”	1000	80	800	70
Разом	2000	X	1800	X
Варіант III				
“А”	800	40	900	30
“Б”	1200	50	1400	60
“В”	2000	230	700	250
Разом	4000	X	3000	X

Варіант IV				
“А”	500	15	625	20
“Б”	25	70	30	75
“В”	100	165	45	125
Разом	625	X	700	X
Варіант V				
“А”	1500	40	1700	35
“Б”	80	250	95	280
“В”	350	600	270	630
Разом	1930	X	2065	X

2.4. Практичне заняття 4

Тема 6. Аналіз попиту, стану ринку і обсягу реалізації підприємства

Мета: Засвоїти методику проведення та придбати практичні навички з використання способів й прийомів економічного аналізу щодо аналізу попиту, стану ринку і обсягу реалізації підприємства.

Після вивчення цієї теми ви будете знати і зможете:

- Розрахувати необхідний та критичний обсяг реалізації продукції;
- Оцінити виконання підприємством договірних зобов'язань щодо поставок продукції;
- Вивчити і оцінити дію факторів, які впливають на обсяг реалізації продукції;
- Всебічно проаналізувати маркетингову діяльність підприємства.

Основні поняття і формули

Реалізованою вважається продукція, за яку надійшли кошти від покупця на рахунок підприємства в банку.

В умовах проведення **передплати** продукція вважається реалізованою у міру її відвантаження покупцям.

При **бартерному (натуральному) обміні** продукція вважається реалізованою, якщо на відповідну її вартість надійшли товари обміну, на які належним чином оформлені документи.

Обсяг реалізації продукції за звітний період (РП) розраховують за формулою:

$$РП = ТП - (Зк - Зп) \quad (1.11)$$

де ТП – обсяг товарної продукції;

Зк, Зп – залишки нереалізованої продукції на початок і кінець періоду (залишки готової продукції на складі, відвантаженої продукції, оплата за яку не надійшла).

Вивчають і оцінюють динаміку реалізації продукції (послуг) методом порівняння. Розраховують аналітичні показники:

абсолютне (в сумі) відхилення (Δ РП);

базисні та ланцюгові темпи зростання (T_{PI}) та приросту обсягів реалізації продукції (ΔT_{PI});

середньорічний темп зростання (зниження) реалізації продукції ($\overline{T_{PI}}$) за формулою середньогометричної:

$$\overline{T_{PI}} = \sqrt[n]{T_1 \cdot T_2 \cdot \dots \cdot T_n}, \quad (1.12)$$

де: n – кількість періодів.

За балансовим способом економічного аналізу розраховують вплив виробничих факторів на обсяг реалізації продукції (ΔRP) за факторною моделлю:

$$\Delta RP = \Delta TP + \Delta Z_n - \Delta Z_k, \quad (1.13)$$

де ΔTP – зміна обсягу товарної продукції;

Z_k, Z_n – зміна залишків нереалізованої продукції на початок і кінець періоду.

Критичний обсяг реалізації (K_{RP}) визначають шляхом порівняння суми виручки від продажу продукції (РП) і затрат на виробництво та збут (С). Можливості продажу обмежуються виробничою потужністю і ринковою ціною.

$$K_{PI} = \frac{PB}{CM} = \frac{PB}{C - C_{3B}} \quad (1.14)$$

де: Ц – ціна одиниці продукції, грн.;

C_{3B} – питомі змінні витрати на одиницю продукції, грн..

Навчальні завдання

Завдання 1. Визначте обсяг реалізації продукції на підприємстві. Встановіть, які фактори впливали на обсяг реалізації у звітному періоді. Розрахуйте їх величину за даними табл.2.6.

Таблиця 2.6. – Виконання плану реалізації продукції на підприємстві

Показники	За планом	Фактично	Відхилення	Вплив фактора
1. Реалізація продукції				x
2. Товарна продукція	50200	50850		
3. Залишки готової продукції на складі і в товарах відвантажених:				
на початок року	1000	800		
на кінець року	1200	5822		

Завдання 2

Проаналізуйте вплив зміни кількості реалізованих виробів і цін на виручку від реалізації продукції (табл.2.7).

Зробіть висновки. Надайте пропозиції щодо резервів зростання виручки від реалізації продукції.

Таблиця 2.7. – Оцінка впливу факторів на виручку від реалізації продукції

№ з/п	Вибір	Реалізовано виробів Тис. шт.		Ціна за один виріб тис. грн		Виручка від реалізації продукції		Відхилення			Резерв збільшення реалізації продукції
		Минулий рік	Звітний рік	Минулий рік	Звітний рік	Минулий рік	Звітний рік	Усього	У тому числі за рахунок		
									обсягу	цін	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	А	300	250	30	28						
2	Б	254	248	5	6						

Завдання 3. Визначити виконання плану за якістю продукції і здійснити розрахунок впливу факторів на обсяг товарної продукції у вартісному вираженні .

Сорт	Ціна, грн.	За планом		Фактично	
		кількість, шт.	сума, грн.	кількість, шт.	сума, грн.
I	8	7000		7800	
II	6,4	3000		3000	
III	5,6	-		1200	
Разом	X	10000		12000	

Розрахунок факторів:

- 1) зміна обсягу випуску товарів у натуральному вимірі;
- 2) зміна якості (сортності) продукції.

Завдання 3

Дайте оцінку виконання плану за обсягом реалізації і визначте, які фактори вплинули на нього (табл.2.8).

Чи є резерви зростання обсягу реалізації?

Зробіть висновки

Таблиця 2.8. - Оцінка виконання плану за обсягом реалізації продукції

Варіант I		
1. Залишки нереалізованої продукції на початок року (тис. грн.):	1600	1400
готової продукції на складі	x	700
товари відвантажені, строк сплати яких не настав	x	200
товари відвантажені, не сплачені в строк		
2. Товарна продукція (тис. грн.)	79400	80000
3. Залишки нереалізованої продукції на кінець року (тис. грн.):		
готової продукції на складі	1800	1900
товари відвантажені, строк сплати яких не настав	x	600
товари відвантажені, не сплачені в строк	x	400
1. Реалізація продукції за звітний рік (тис. грн.)	?	?
Варіант II		
1. Залишки нереалізованої продукції на початок року (тис. грн.):	200	150
готової продукції на складі		
товари відвантажені, строк сплати яких не настав	x	200
товари відвантажені, не сплачені в строк	x	50
2. Товарна продукція (тис. грн.)		
3. Залишки нереалізованої продукції на кінець року (тис. грн.):	10000	11100
готової продукції на складі		
товари відвантажені, строк сплати яких не настав	180	150
товари відвантажені, не сплачені в строк	x	100
2. Реалізація продукції за звітний рік (тис. грн.)	x	200
	?	?
Варіант III		
1. Залишки нереалізованої продукції на початок року (тис. грн.):	2500	2200
готової продукції на складі		
товари відвантажені, строк сплати яких не настав	x	800
товари відвантажені, не сплачені в строк	x	500
2. Товарна продукція (тис. грн.)		
3. Залишки нереалізованої продукції на кінець року (тис. грн.):	110000	112000
готової продукції на складі	2000	2500
товари відвантажені, строк сплати яких не настав	x	2000
товари відвантажені, не сплачені в строк	x	1000
4. Реалізація продукції за звітний рік (тис. грн.)	?	?

Продовження. табл.2.8.

1	2	3
Варіант IV		
1. Залишки нереалізованої продукції на початок року (тис. грн.):		
готової продукції на складі	800	700
товари відвантажені, строк сплати яких не настав	x	350
товари відвантажені, не сплачені в строк	x	100
2. Товарна продукція (тис. грн.)	39700	40000
3. Залишки нереалізованої продукції на кінець року (тис. грн.):		
готової продукції на складі	900	950
товари відвантажені, строк сплати яких не настав	x	300
товари відвантажені, не сплачені в строк	x	200
4. Реалізація продукції за звітний рік (тис. грн.)	?	?
Варіант V		
1. Залишки нереалізованої продукції на початок року (тис. грн.):		
готової продукції на складі	400	300
товари відвантажені, строк сплати яких не настав	x	400
товари відвантажені, не сплачені в строк	x	100
2. Товарна продукція (тис. грн.)	20000	22200
3. Залишки нереалізованої продукції на кінець року (тис. грн.):		
готової продукції на складі	360	300
товари відвантажені, строк сплати яких не настав	x	200
товари відвантажені, не сплачені	x	400
4. Реалізація продукції за звітний рік (тис. грн.)	?	?

2.5. Практичне заняття 5

Тема 7. Аналіз використання трудових ресурсів

Мета: Засвоїти методику проведення та придбати практичні навички з використання способів й прийомів економічного аналізу щодо аналізу використання трудових ресурсів на підприємстві.

Після вивчення цієї теми ви будете знати і зможете:

дати оцінку якісному складу, забезпеченості підприємства трудовими ресурсами та ефективності їх використання;

проаналізувати вплив трудових факторів на обсяг товарної продукції.

Оскільки кількість працівників залежить від обсягу виконання виробничої програми, окрім абсолютного відхилення, слід визначати відносну забезпеченість підприємства працівниками, тобто врахувати виконання плану за обсягом продукції.

Основні поняття і формули

Відносну економію (-Е_ч) або перевитрати (+Е_ч) чисельності працівників розраховують у такому порядку: планову чисельність працівників перераховують на відсоток виконання плану за обсягом валової (товарної) продукції (+Ч_{ск}), а потім фактичну кількість робітників порівнюють з перерахованим планом.

Розрахунок можна представити у вигляді формули:

$$E_{\text{ч}} = \text{Ч}_{\text{ф}} - \text{Ч}_{\text{ск}} = \text{Ч}_{\text{пл}} - \text{Ч}_{\text{пл}} \cdot I_{\text{вп}}, \quad (1.15)$$

де Ч_{пл, ф} - чисельність працівників планова (фактична);

I_{вп} - індекс виконання плану з обсягу виробництва

Зміст та послідовність аналізу трудових ресурсів показано на рис.1.2.

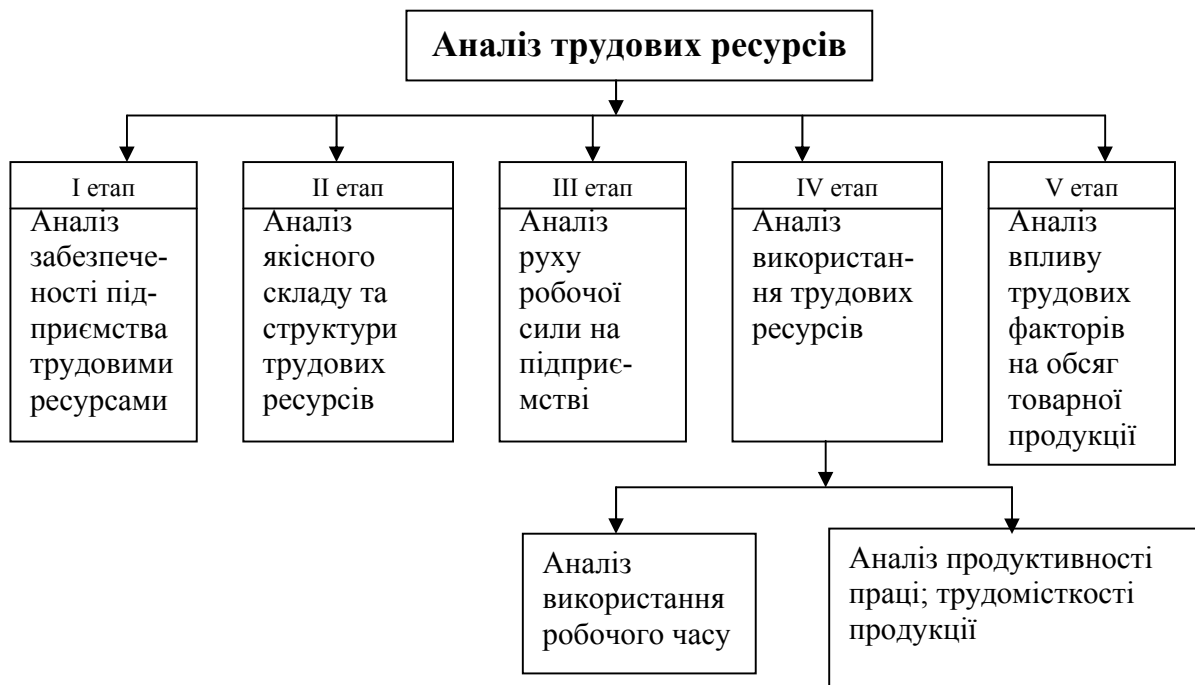

Рис. 1.2. Напрямки аналізу трудових ресурсів підприємства

Аналіз руху робочої сили на підприємстві.

Важливою умовою роботи підприємства є постійній склад робочих кадрів, але склад працівників постійно змінюється з різних причин.

Коефіцієнти, що характеризують рух робочої сили на підприємстві:

Коефіцієнт обороту з прийому:

$$K\Pi_n = \frac{\text{Ч}_n}{\text{Ч}_{\text{сп}}}, \quad (1.16)$$

де Ч_n – число прийнятих робітників;

Ч_{сп} – середньоспискова чисельність робітників.

Коефіцієнт обороту із звільнення:

$$КП_з = \frac{Ч_з}{Ч_{сн}}, \quad (1.17)$$

де $Ч_з$ – число звільнених робітників.

Коефіцієнт загального обороту:

$$КП_о = \frac{Ч_n + Ч_з}{Ч_{сн}} \quad (1.18)$$

Ефективність використання кадрового потенціалу підприємства характеризується продуктивністю праці.

Обчислюють середній виробіток товарної продукції (валової, реалізованої) у розрахунку на одного працюючого або на одного робітника:

$$\text{Середній виробіток на 1 робітника} = \frac{\text{Товарна (валова, реалізована) продукція}}{\text{Середньоспискова чисельність (робітників)}} \quad (1.19)$$

Оцінка впливу основних факторів на середньорічну продуктивність праці одного працюючого ($П_n$) визначається за факторними моделями:

$$П_n = d_p \cdot П_{пр}; \quad П_n = d_p \cdot Д \cdot t \cdot ГВ_p; \quad (1.20)$$

де $П_{пр}$ – продуктивність праці одного працівника за рік;

d_p – питома вага робітників в загальній кількості працівників (ПОД);

$Д$ – середня кількість днів, відпрацьованих одним робітником за період;

t – тривалість робочого дня (зміни);

$ГВ_p$ – середньогодинна продуктивність праці (виробіток) одного робітника.

Розрахунок впливу даних факторів на продуктивність праці одного працівника (ПОД) проводиться методом абсолютних різниць.

Так, наприклад, вплив зміни кількості відпрацьованих днів одним робітником ($\Delta Д$) на зміну продуктивності праці одного працівника ($\Delta П_n$) можна визначити на підставі розрахунку:

$$\Delta П_{nd} = \Delta Д \cdot d_{p, \text{факт}} \cdot t_{\text{план}} \cdot ГП_{пр \text{ план}}, \quad (1.21)$$

Аналіз впливу трудових факторів на обсяг товарної продукції.

Поглибити аналіз впливу факторів на обсяг випуску продукції можна, якщо виразити величину обсягу товарної продукції ($ТП$) за допомогою показників: чисельності робітників ($Ч_p$), використання ними робочого часу (середньої кількості відпрацьованих одним робітником днів – $Д$, середньої тривалості робочого дня – t) і середньогодинного виробітку одного робітника ($ГВ_p$) за факторною моделлю.

$$ТП = Ч_p \cdot Д \cdot t \cdot ГВ_p, \quad (1.22)$$

Найпростішим способом визначення їх впливу є спосіб абсолютних різниць.

Так, вплив зміни годинного виробітку одного робітника ($\Delta ГВ_p$) на зміну обсягу товарної продукції ($\Delta ТП$) можна визначити на підставі розрахунку:

$$\Delta ТП_{ГВ} = \Delta ГВ_p \cdot Ч_{p, \text{ф}} \cdot Д_{\text{ф}} \cdot t_{\text{ф}} \quad (1.23)$$

Закінчується аналіз підрахуванням резервів росту обсягу продукції за рахунок підвищення ефективності використання трудових факторів та відпрацюванням заходів щодо використання виявлених резервів.

Навчальні завдання

Завдання 1

За даними табл.2.9. визначте забезпеченість підприємства робочою силою та розрахуйте коефіцієнт плинності кадрів.

Таблиця 2.9.- Оцінка забезпеченості підприємства робочою силою

Показники	За минулий рік	За звітний рік		Відхилення		
		за планом	фактично	від даних минулого року	від планових даних	
					Абсолютне	%
1. Чисельність всього персоналу підприємства	1878	1860	1821			
2. у т. ч. персоналу основної діяльності	1665	1660	1587			
3. Із них робітників	1418	1400	1352			
4. Інших категорій працюючих						
5. Чисельність персоналу невиробничої сфери	247	260	235			
6. Прийнято працівників на роботу	300		226			
7. Звільнено всього	340		287			
	290		211			

Завдання 2

Розрахуйте за наведеними даними табл.4.2. вплив трудових факторів на виконання виробничої програми підприємства.

Визначте вплив структури промислово-виробничого персоналу й виробітку одного робітника на зміну продуктивності праці одного працюючого. На підставі розрахунків, виконаних у табл. 2.10 зробіть висновки про забезпеченість підприємства трудовими ресурсами та їх використання. Запропонуйте заходи щодо реалізації виявлених резервів збільшення виробництва продукції.

Таблиця 2.10 – Оцінка ефективності використання трудових ресурсів

Показник	За планом	За звітом	Абсолютне відхилення	% виконання плану
1	2	3	4	5
Варіант I				
1. Обсяг продукції за місяць у порівняльних цінах, тис. грн.	26400	13595		
2. Середньооблікова чисельність робітників, осіб	50	47		
3. Відпрацьовано робітниками за місяць, людино – днів	1100	1010.5		
4. Відпрацьовано робітниками за місяць, людино – годин	8800	8170		
5. Питома вага робітників у загальній кількості ПОД, %	64	72		

Варіант II				
1. Обсяг продукції за місяць у порівнянних цінах, тис. грн.	390	393,6		
2. Середньооблікова чисельність робітників, осіб	500	400		
3. Відпрацьовано робітниками за місяць, людино – днів	9750	8000		
4. Відпрацьовано робітниками за місяць, людино – годин	78000	65600		
5. Питома вага робітників у загальній кількості ПОД, %	62	68		
Варіант III				
1. Обсяг продукції за місяць у порівнянних цінах, тис. грн.	806,4	825		
2. Середньооблікова чисельність робітників, осіб	480	400		
3. Відпрацьовано робітниками за місяць, людино – днів	10080	8800		
4. Відпрацьовано робітниками за місяць, людино – годин	80640	66000		
5. Питома вага робітників у загальній кількості ПОД, %	72	68		
Варіант IV				
1. Обсяг продукції за місяць у порівнянних цінах, тис. грн.	248	309,12		
2. Середньооблікова чисельність робітників, осіб	160	200		
3. Відпрацьовано робітниками за місяць, людино – днів	3200	3800		
4. Відпрацьовано робітниками за місяць, людино – годин	24800	29440		
5. Питома вага робітників у загальній кількості ПОД, %	71	75		
Варіант V				
1. Обсяг продукції за місяць у порівнянних цінах, тис. грн.	372	396		
2. Середньооблікова чисельність робітників, осіб	160	200		
3. Відпрацьовано робітниками за місяць, людино – днів	3200	4400		
4. Відпрацьовано робітниками за місяць, людино – годин	24800	33000		
5. Питома вага робітників у загальній кількості ПОД, %	71	69		

2.6. Практичне заняття 6

Тема 8. Аналіз довгострокових активів

Мета: Засвоїти методику проведення та придбати практичні навички з використання способів й прийомів економічного аналізу щодо аналізу використання основних виробничих фондів на підприємстві.

Після вивчення цієї теми ви будете знати і зможете:

проаналізувати і оцінити забезпеченість підприємства основними фондами, рух, технічний стан та ефективність використання, вплив на обсяг товарної продукції; розробити заходи щодо підвищення ефективного використання основних фондів.

Основні поняття і формули

Аналіз наявності та структури основних фондів

Проводиться методом порівняння

вартості основних фондів на кінець і початок періоду, як в цілому по підприємству, так і за окремими групами та видами. Визначають показники абсолютного ($\Delta O\Phi$) і відносного відхилення ($\Delta O\Phi, \%$) основних фондів:

$$\Delta O\Phi = O\Phi_k - O\Phi_n$$
$$\Delta O\Phi, \% = \frac{\Delta O\Phi}{O\Phi_n} \cdot 100\%, \quad (1.24)$$

$O\Phi_{п,к}$ – вартість основних фондів відповідно на начало і кінець звітного періоду
Зміни обсягу основних фондів підприємства обумовлюються їх надходженням і їх вибуттям.

Вартість основних фондів на кінець звітного періоду ($O\Phi_k$) залежить від їх надходження ($H_{оф}$) та їх вибуття ($B_{оф}$) за факторною моделлю

$$O\Phi_k = O\Phi_n + H_{оф} - B_{оф} \quad (1.25)$$

Визначають структуру основних фондів ($d_{оф}$) – це відношення окремих груп (видів) основних фондів ($O\Phi_i$) до загальної вартості ($O\Phi_{заг}$):

$$d_{офi} = O\Phi_i / O\Phi_{заг} \cdot 100\% \quad (1.26)$$

Визначають динаміку зміни структури основних фондів (на кінець та початок звітного періоду):

$$\Delta d_{оф} = d_{офk} - d_{офп}$$

по у порівнянні з минулими роками:

$$\Delta d_{оф} = d_{офi} - d_{оф i-1}$$

Виявляють тенденції зміни структури основних фондів за групами і видами

Позитивні зміни за умов:

Темпи зростання активної частини основних фондів випереджають темпи зростання їх пасивної частини

Темпи зростання кількості машин і обладнання випереджають темпи зростання інших видів активної частини.

Це забезпечує ефективність виробництва.

Аналіз проводять

Методом порівняння фактичних показників (коефіцієнтів) з плановими або показниками минулих років визначають їх відхилення ($\Delta k = k_{\phi} - k_{пл}$), темпи (T_k) і напрямки зростання.

$$T_k = \frac{k_{\phi}}{k_{пл}} \cdot 100\%$$

Показники технічного стану основних фондів:

Показником прогресивного складу основних фондів є коефіцієнт, який характеризує частину прогресивного (автоматизованого) обладнання в загальній його кількості, (та за кожною групою окремо)

Показники зносу основних фондів:

- Коефіцієнт зносу ($k_{зн}$)

$$k_{зн} = \frac{З}{ОВФ_n} \quad (1.27)$$

- Коефіцієнт придатності

$$k_{прд} = \frac{ОВФ_з}{ОВФ_n} \quad (1.28)$$

де $З$ – сума зносу основних фондів, $ОВФ_з$ – залишкова вартість основних фондів, $ОВФ_n$ – початкова вартість основних фондів.

Для характеристики технічного стану робочих машин і обладнання, інструментів, пристосувань, проводять їх групування за технічною придатністю:

- Придатне обладнання
- Потребує капітального ремонту
- Непридатне, котре потрібно списати

Показники руху основних фондів:

Коефіцієнт оновлення

основних фондів (k_o) характеризує інтенсивність введення в дію основних фондів:

$$k = \frac{ОВФ_в}{ОФ_к} \quad (1.29)$$

Коефіцієнт вибуття

основних фондів характеризує інтенсивність їх вибуття ($k_{виб}$):

$$k_{виб} = \frac{ОВФ_{виб}}{ОФ_n} \quad (1.30)$$

Коефіцієнт приросту

основних фондів (k_n):

$$k_n = \frac{\Delta ОВФ}{ОФ_n} \quad (1.31)$$

де $ОВФ_{в(виб)}$ – вартість введених (вибувших) основних фондів.

$ОФ_{n(k)}$ – загальна вартість основних фондів відповідно на початок і кінець року.

$\Delta ОФ$ – приріст основних фондів.

Аналіз забезпеченості підприємства основними фондами

Фондоозброєність праці ($\Phi_з$):

$$\Phi_3 = \frac{\overline{OB\Phi}}{\overline{Ч_{cn}}} \quad (1.32)$$

де: $\overline{OB\Phi}$ - середня вартість основних фондів
 $\overline{Ч_{cn}}$ - середньоспискова чисельність працівників

Рівень технічної озброєності праці (T_3):

$$T_3 = \frac{\overline{OB\Phi}^a}{\overline{Ч_p}}, \quad (1.33)$$

де: $\overline{OB\Phi}$ - середня вартість активної частини основних фондів.
 $\overline{Ч_p}$ - чисельність робітників.

Загальні показники ефективності використання основних фондів:

Фондовіддача (Φ_B) характеризує виробництво продукції у грошовому вираженні (В) на 1 гривню основних фондів ($\overline{OB\Phi}$). Вихідні данні для розрахунку фондовіддачі приводять до порівнянного виду шляхом корегування обсягу продукції на зміну оптових цін і структурних зрушень, а вартість основних засобів – на їх переоцінку:

$$\Phi_B = \frac{ТП}{\overline{OB\Phi}} \quad ; \quad \Phi_B = \frac{П_П}{\Phi_3} \quad (1.34)$$

Фондовіддача активної частини (Φ_B^a) визначається за формулою:

$$\Phi_B^a = \frac{ТП}{\overline{OB\Phi}^a} \quad (1.35)$$

Фондомісткість (Φ_M) характеризує середню вартість основних виробничих фондів ($\overline{OB\Phi}$), що припадає на одиницю виробленої продукції (В):

$$\Phi_M = \frac{\overline{OB\Phi}}{ТП} \quad (1.36)$$

Рентабельність основних фондів (P_{OF}) визначають за формулою:

$$P_{OF} = \frac{П_B}{\overline{OB\Phi}} \quad (1.37)$$

Відносна економія основних виробничих фондів ($E_{OV\Phi}$) визначається за формулою:

$$\pm E_{OV\Phi} = \overline{OB\Phi}_1 - \overline{OB\Phi}_0 \cdot I_B, \quad (1.38)$$

де Φ_3 – фондоозброєність;

$П_П$ – продуктивність праці одного працівника;

$П_B$ – прибуток балансовий;

$\overline{OB\Phi}_{0,1}$ – відповідно середньорічна вартість основних виробничих фондів у базовому і звітному роках (або за планом та фактично);

I_B – індекс обсягу виробництва продукції;

$\overline{OB\Phi}^a$ – середньорічна вартість активної частини основних виробничих фондів.

Оцінка впливу факторів на зміну рівня фондовіддачі.

Для аналізу використовують факторну модель (фактори першого порядку):

$$\Phi_B = d^a_{OB\Phi} \cdot \Phi_B^a, \quad (1.39)$$

де Φ_B^a – фондвіддача активної частини основних виробничих фондів (ефективність використання активної частини);

$d^a_{овф}$ – питома вага активної частини основних виробничих фондів.

Оцінка впливу зміни фондвіддачі на обсяг виробництва. Для аналізу використовують факторну модель:

$$ТП = \overline{O\Phi} \cdot d^a_{овф} \cdot \Phi^a_B \quad (1.40)$$

За способом абсолютних різниць визначають:

- вплив зміни величини основних фондів:

$$\Delta \overline{ТП}_{овф} = \Delta \overline{O\Phi} \cdot d^a_{овф_{пл}} \cdot \Phi^a_{B_{пл}} \quad (1.41)$$

- вплив зміни структури основних фондів:

$$\Delta ТП_d = \overline{O\Phi}_\phi \cdot \Delta d^a_{овф_{пл}} \cdot \Phi^a_{B_{пл}} \quad (1.42)$$

- вплив зміни ефективності використання активної частини основних фондів (фондвіддачі активної частини фондів):

$$\Delta ТП_\phi = \overline{O\Phi}_\phi \cdot d^a_{овф_\phi} \cdot \Delta \Phi^a_B \quad (1.43)$$

Навчальні завдання

Завдання 1.

Проаналізуйте найбільш загальні показники використання виробничих основних фондів (табл.2. 11). Зробіть розрахунок впливу основних факторів на зміну обсягів виробництва.

Таблиця 2.11 – Аналіз основних фондів

Показники	Фактично у минулому році	Фактично у звітному році	Відхилення
1. Товарна продукція, тис. грн. (в незмінних цінах)	24800	25300	
2. Випуск цементу, тис. т			
3. Середньорічна вартість промислово-виробничих основних фондів, тис. грн.	640 4200	620 4650	

Завдання 2

Проаналізувати ефективність використання основних фондів, на підставі даних табл.2.13. Вказати, чи є невикористані резерви виробництва. Визначити вплив рівня забезпеченості і використання виробничих основних фондів основного виду діяльності на використання виробничої програми. Зробити висновки. Результати розрахунків представити в табл. 2.12.

Проаналізуйте вплив факторів на фондівіддачу виробничих основних фондів основного виду діяльності (табл.2.12).

Таблиця 2.12 - Вплив ефективності використання основних виробничих фондів підприємства на використання виробничої програми

Показник		Методика розрахунків	Розмір впливу, грн.
1		2	3
Зміна фондівіддачі з 1 тис. грн основних фондів основного виду діяльності, грн. У т. ч. за рахунок зміни:			
а) питомої ваги машини і обладнання у складі основних фондів основного виду діяльності			
б) фондівіддачі з 1 тис. грн вартості машин і обладнання із неї за рахунок використання машин і обладнання: за часом за потужністю			
	Фактор	Методика розрахунків	Розмір впливу, грн.
1	Зміна: середньорічної вартості основних фондів фондівіддачі		
Разом			
2	Зміна: кількості верстатів продуктивності одного верстата		
Разом			
3	Зміна: відпрацьованого часу виробітку за одну верстато-год		
Разом			

Таблиця 2.13. – Оцінка ефективності використання основних фондів

Показник	За планом	Фактично
I варіант		
1. Товарна продукція, тис. грн.	84.0	101.4
2. Вартість основних промислово – виробничих фондів, тис. грн.	34	42
3. Кількість верстатів, шт.	10	12
4. Відпрацьовано всіма верстатами, верстато-змін	50080	51240
5. Питома вага активної частини основних виробничих фондів, %	82	84
II варіант		
1. Товарна продукція, тис. грн.	784	874.8
2. Вартість основних промислово – виробничих фондів, тис. грн.	390	410
3. Кількість верстатів, шт.	100	90
4. Відпрацьовано всіма верстатами, верстато-змін	401600	378000
5. Питома вага активної частини основних виробничих фондів, %	64	68
III варіант		
1. Товарна продукція, тис. грн.	811.8	901
2. Вартість основних промислово-виробничих фондів, тис. грн.	365	380
3. Кількість верстатів, шт.	90	100
4. Відпрацьовано всіма верстатами, верстато-змін	338040	310000
5. Питома вага активної частини основних виробничих фондів, %	72	78
V варіант		
1. Товарна продукція, тис. грн.	168	202.8
2. Вартість основних промислово – виробничих фондів, тис. грн.	68	84
3. Кількість верстатів, шт.	20	24
4. Відпрацьовано всіма верстатами, верстато-змін	80320	71424
5. Питома вага активної частини основних виробничих фондів, %	67	65
V варіант		
1. Товарна продукція, тис. грн.	392	437.4
2. Вартість основних промислово – виробничих фондів, тис. грн.	195	205
3. Кількість верстатів, шт.	50	45
4. Відпрацьовано всіма верстатами, верстато-змін	150600	128600
5. Питома вага активної частини основних виробничих фондів, %	69	74

2.7. Практичне заняття 7

Тема 9. Аналіз матеріальних ресурсів та ефективності їх використання

Мета: Засвоїти методику проведення та придбати практичні навички з використання способів й прийомів економічного аналізу щодо аналізу матеріальних ресурсів та ефективності їх використання на підприємстві.

Після вивчення цієї теми ви будете знати і зможете:

Проаналізувати забезпеченість підприємства матеріальними ресурсами та дати оцінку ефективності їх використання, впливу на обсяг товарної продукції.

Оцінити обґрунтованість планової потреби в матеріальних ресурсах.

Розробити заходи щодо економії матеріальних ресурсів.

Основні поняття і формули

Загальна потреба підприємства ($M_{\text{заг}}$) в тому чи іншому виді матеріалів може бути визначена за формулою:

$$M_{\text{заг}} = M_{\text{в}} + M_{\text{е}} + M_{\text{р}} + M_{\text{з}^{\text{к}}} - M_{\text{з}^{\text{п}}}, \quad (1.44)$$

де $M_{\text{в}}$ – потреба на виробництва продукції;

$M_{\text{е}}$ – потреба на експериментально-дослідні роботи;

$M_{\text{р}}$ – потреба на ремонт;

$M_{\text{з}^{\text{к}}}$ – потреба на утворення планових (нормативних) запасів на кінець періоду;

$M_{\text{з}^{\text{п}}}$ – запас матеріалів на початок планового періоду.

Потреба матеріалів ($M_{\text{в}}$) на виробничу програму вираховується за формулою:

$$M_{\text{в}} = \sum V_{\text{р}} \cdot H_{\text{м}}, \quad (1.45)$$

де $V_{\text{р}}$ – річна програма випуску продукції кожного виду;

$H_{\text{м}}$ – норма витрати матеріалів на одиницю продукції кожного виду

Показники ефективності витрачання матеріальних ресурсів

Узагальнюючим показником ефективності витрачання матеріальних ресурсів є матеріаломісткість товарної продукції і питома матеріаломісткість.

Матеріаломісткість продукції ($M_{\text{м}}$) є вартісним показником, який відображає рівень матеріальних витрат (без амортизації) на кожну гривню товарної продукції. Визначається за формулою:

$$M_{\text{м}} = \frac{MB}{TP} \quad \text{або} \quad M_{\text{м}} = \frac{\sum (K \cdot H_{\text{м}}^n \cdot Ц^n)}{\sum (K \cdot Ц_T)}, \quad (1.46)$$

де MB – матеріальні витрати у вартісному вираженні;

TP – вартість товарної продукції;

K – обсяг випуску продукції (в одиницях);
 H_m^n – норма витрачання n – матеріалу на одиницю продукції (у натуральних вимірниках);
 C^n – ціна одиниці n – виду матеріалу за аналізуємий період, грн.;
 C_T – відпускна ціна одиниці продукції, грн.

Питома матеріаломісткість ($ПМ_m$) відображає рівень використання матеріальних ресурсів на окремий i – вид продукції:

$$ПМ_m = \frac{MB^i}{ТП^i}, \quad (1.47)$$

де MB^i – матеріальні витрати на i – вид продукції;

$ТП$ – обсяг випуску i – виду продукції (у натуральному або вартісному вираженні).

Матеріаловіддача продукції (M_v) характеризує вихід продукції з кожної гривні витрачених матеріальних ресурсів. Розраховується за формулою:

$$M_v = \frac{1}{M_m} = \frac{ТП}{MB} = \frac{\sum (K \cdot C_T)}{\sum (K \cdot H_m^n \cdot C^n)} \quad (1.48)$$

Питома вага матеріальних витрат (d_m) у собівартості продукції характеризує рівень використання матеріальних ресурсів за структурою випуску продукції. Розраховується за формулою:

$$d_m = \frac{MB}{C}, \quad (1.49)$$

де MB – матеріальні витрати;

C – повна собівартість продукції.

Часткові показники матеріаломісткості характеризують рівень виконання окремих видів матеріальних ресурсів (металомісткість, палевомісткість, енергоємність, тощо).

Швидкість обороту матеріальних запасів у днях розраховують за формулою:

$$t_m = \frac{\sum \overline{ЗМ^n}}{\sum D_m^n}, \quad (1.50)$$

де $\overline{ЗМ^n}$ – середній за період розмір матеріальних запасів n – виду у грошовому вираженні;

D_m^n – середньодобове споживання n – матеріалу, грн.

Оборотність матеріальних запасів (k_o) розраховується за формулою:

$$k_o = \frac{ТП}{\sum \overline{ЗМ^n}}, \quad (1.51)$$

де $ТП$ – вартість товарної продукції.

За умови збільшення швидкості обороту матеріальних запасів (t_m) в результаті зменшення обсягів виробництва, необхідно приймати рішення про скорочення надходжень матеріальних ресурсів.

Аналіз витрачання матеріальних ресурсів

1 Визначаємо суму матеріальних витрат фактичних й за планом та їх абсолютне відхилення:

$$MB = TP \cdot M_m \quad (1.52)$$

$$\Delta MB = M_m \text{ факт} - M_m \text{ план}$$

2 **Розмір економії або перевитрат**, які одержані за рахунок зниження чи підвищення матеріаломісткості. Для цього використовують метод абсолютних різниць для факторної моделі:

Зміна матеріальних витрат за рахунок зміни обсягу товарної продукції визначаємо:

$$\Delta MB_{\text{тп}} = \Delta TP \cdot M_{\text{мо}}, \quad (1.53)$$

де ΔTP – зміна обсягу товарної продукції;

$M_{\text{мо}}$ – планова матеріаломісткість.

Відносну економію або перевитрати матеріалів ($\pm E_m$) за рахунок зміни матеріаломісткості визначають за формулою:

$$\pm E_m = TP_{\text{ф}} \cdot \Delta M_m = \Sigma (K_{\text{ф}} \cdot C_{\text{тф}}) \cdot \Delta M_m, \quad (1.54)$$

де ΔM_m – зміна матеріаломісткості, грн.

3. **Додатковий випуск продукції (резерв випуску - TP_p)** розраховують за формулою:

$$TP_p = E \cdot M_{\text{во}} = \frac{E}{M_{\text{мо}}}, \quad (1.55)$$

де $M_{\text{во}}$ – планова матеріаловіддача;

$M_{\text{мо}}$ – планова (або за минулі періоди) матеріаломісткість

Навчальні завдання

Завдання 1 Проаналізуйте за наведеними даними табл.2.14 вплив факторів на зміну матеріальних витрат у складі собівартості продукції А. Порядок розрахунків виконайте ланцюговими підстановками в табл.2.15 Підрахуйте резерви зниження собівартості продукції.

Таблиця 2.14. Оцінка зміни матеріальних витрат на підприємстві

Вид матеріалу	Одиниця виміру	План		За звітом		Кількість виробленої продукції
		Норма витрат	Ціна, грн.	Норма витрат	Ціна, грн.	
Варіант I						
А	кг	90	8	100	6	2000
Б	м ²	4	180	5	200	
Варіант II						
А	кг	160	8	150	10	4000
Б	м ²	8	120	9	100	

Варіант III						
А	кг	240	12	200	10	1000
Б	м ²	10	160	12	140	
Варіант IV						
А	кг	150	10	160	11	1600
Б	м ²	20	240	16	280	
Варіант V						
А	кг	2400	16	2440	14	200
Б	м ²	30	200	36	180	

Таблиця 2.15 – Вплив факторів на матеріальні витрати

Матеріал	Планова вартість матеріалів	Проміжна вартість матеріалів	Фактична вартість матеріалів	Відхилення від плану (3-1)	За рахунок	
					Зміни норм витрат (2-1)	Зміни цін (3-2)
А						
Б						

Примітка: для обчислення перших трьох граф:

1. Планова норма витрат x планова ціна одиниці матеріалу x кількість виробленої продукції.
2. Фактична норма витрат x планова ціна одиниці матеріалу x кількість виробленої продукції.
3. Фактична норма витрат x фактична ціна одиниці матеріалу x кількість виробленої продукції.

Завдання 2.

Дайте оцінку стану забезпечення матеріалами і рівню їх використання на підприємстві (табл.2.16.). Розрахуйте вплив усіх факторів і визначте резерви зростання обсягів виробництва.

Таблиця 2.16 - Оцінка стану забезпечення матеріалами на підприємстві

Показники	За планом	Фактично	Відхилення	Вплив фактора
1. Випуск продукції, шт.	32000	34000		
2. Залишок металу на початок року, т				
1. Надійшло металу за рік, т	180	140		
2. Використано всього, т	1560	1620		
у т.ч. на виробництво продукції, т				
на інші цілі, т				
3. Залишок металу на кінець року, т	-	160		
4. Затрати металу на одиницю продукції (норма витрачання), т/шт.	140	240		
5. Вихід продукції з 1 т металу, шт.				

Завдання 3.

Визначте основні показники ефективності використання матеріалів і сировини (табл.2.17).

Таблиця 2.17 – Оцінка ефективності використання матеріалів

№ з/п	Показник	Звітний рік		Відхилення	
		План	Факт	Від плану	
				сума	%
1	Обсяг продукції в порівнянних цінах, тис. грн.	5200	5480		
2	Матеріальні витрати в порівнянних цінах минулого року, тис. грн.	2460	2530		
3	Матеріаловіддача (вихід продукції на 1 грн. матеріальних витрат), грн. (р.1: р.2)				
4	Матеріаломісткість продукції, грн. (р.2: р.1)				
5	Перевитрати (+), економія (-) матеріалів унаслідок відхилення фактичної матеріаломісткості від планової, тис. грн. (р.4 гр.5 x р.1 гр.3)	x			

Визначте вплив таких факторів, як предмети праці на зміну обсягу продукції та резерви його зростання.

Результати розрахунків представити в табл.2.18.

Таблиця 2.18. – Вплив ефективності використання матеріальних витрат на обсяги виробництва

№ з/п	Фактор	Методика розрахунку	Розмір впливу, тис. грн.
1	Зміна: матеріальних витрат матеріаломісткості		
Разом			
2	Зміна матеріальних витрат матеріаловіддачі		
Разом			

7 семестр II чверть
Практичне заняття 8 -10

Тема 10. Аналіз витрат на виробництво, собівартості реалізації продукції

Мета: Засвоїти методику проведення та придбати практичні навички з використання способів й прийомів економічного аналізу щодо аналізу собівартості реалізації продукції на підприємстві.

Після вивчення цієї теми ви будете знати і зможете:

Зрозуміти сутність та методику розрахунку показників сукупних витрат підприємства; узагальнюючих показників собівартості.

Осмыслити зміст та завдання економічного аналізу витрат на виробництво та собівартості продукції.

Дати оцінку, зробити аналітичне дослідження собівартості продукції.

Проаналізувати прямі витрати підприємства, зокрема, матеріальні витрати та витрати на заробітну плату.

Дати оцінку комплексних витрат.

Виявити резерви зниження собівартості продукції та визначити заходи, направлені на використання виявлених резервів.

Основні поняття і формули

Сукупні витрати підприємства залежно від їх призначення виражаються різними показниками. Згідно з чинним законодавством та інструктивними матеріалами **визначаються такі показники:**

валові витрати;

кошторис виробництва;

собівартість валової, товарної, реалізованої продукції.

Для обліку, планування і аналізу собівартості продукції на підприємстві використовують **узагальнюючі показники собівартості:**

собівартість одиниці продукції;

виконання плану зниження собівартості порівняної продукції;

витрати на одну гривню товарної продукції.

Собівартість одиниці продукції планується та обліковується на підприємствах лише за основними видами. Розраховується за формулою:

$$C_{oo} = \frac{C_i}{q_i}, \quad (1.56)$$

де C_i - витрати на виробництво i -го виду продукції;

q_i - обсяг продукції i -го виду в натуральних показниках.

Показник собівартості одиниці окремих видів продукції використовують для порівняльного аналізу, функціонально-вартісного аналізу (ФВА) з метою виявлення резервів зниження собівартості за рахунок змін у конструкції та технології виробів.

Виконання плану зі зниження собівартості порівняної продукції.

Порівнянна продукція – це продукція, яка виготовлялась у минулому періоді (за винятком виробів у дослідному варіанті та на стадії впровадження у виробництво).

У планах передбачається завдання зі зниження собівартості порівнянної продукції в абсолютній сумі та у відсотках за рахунок застосування прогресивних норм витрат матеріальних та трудових ресурсів, впровадження прогресивної техніки, технології та організації виробництва, механізації та автоматизації виробничих процесів.

Показник – витрати на одну гривню товарної продукції – універсальний показник, який використовують для всіх галузей промисловості і характеризує рівень собівартості продукції в цілому по підприємству. Забезпечує зв'язок собівартості з прибутком, тобто одночасно може виконувати роль показника рентабельності виробництва. Наприклад, при рівні собівартості 75 коп. на 1 грн. товарної продукції, рентабельність виробництва становить 25 (100-75) коп. у відношенні до 1 грн. товарної продукції.

Обчислюється даний показник за формулою:

$$P_c = \frac{C}{ТП}, \quad (1.57)$$

де P_c - витрати на 1 грн. товарної продукції (рівень собівартості продукції в цілому по підприємству);

C - витрати на виготовлення продукції (собівартості товарної продукції);

$ТП$ - вартість товарної продукції в оптових цінах підприємства.

При значенні показника менше одиниці, виробництво є рентабельним, при рівні вище одиниці – збитковим.

В процесі аналізу методом порівняння фактичної собівартості одиниці продукції і-го виду з плановою та фактичною за попередній період визначають такі аналітичні показники:

абсолютне відхилення собівартості одиниці і-го виду продукції ($\Delta c_{од.і}$);

відносне відхилення ($\Delta\%c_{од.і}$);

загальну суму економії чи перевитрат ($\pm E_c$) на весь фактичний випуск і-го виду продукції ($q_{іф}$):

$$\Delta c_{од.і} \cdot q_{іф}; \quad (1.58)$$

вплив факторів на зміну собівартості одиниці продукції кожного виду способом ланцюгових підстановок за факторною моделлю:

$$c_{од.і} = \frac{C_i}{q_i} = \frac{C_{пост.і}}{q_i} + c_{зм.і}, \quad (1.59)$$

де $c_{од.і}$ - собівартість одиниці і-го виду продукції;

$C_{пост.і}$ - сума постійних витрат, які віднесені на і-ий вид продукції;

$c_{зм.і}$ - сума змінних витрат на одиницю і-го виду продукції;

q_i - обсяг випуску продукції і-го виду в натуральному вираженні.

Аналіз прямих матеріальних витрат

Оцінку питомих матеріальних витрат проводять методом порівняння фактичних питомих матеріальних витрат з плановими. Встановлюють абсолютне відхилення і розраховують вплив на нього факторів за факторною моделлю:

$$ПМВ_i = \sum (H_{мі} \cdot Ц_i), \quad (1.60)$$

де $ПМВ_i$ - питомі матеріальні витрати на окремі види продукції;
 H_{mi} - норма витрат матеріальних ресурсів на одиницю продукції;
 $Ц_i$ - середня ціна одиниці кожного виду матеріальних ресурсів.

Розрахунок впливу даних факторів за кожним видом матеріалів здійснюється методом абсолютних різниць:

- вплив зміни норми витрат матеріалу (ΔH_m) розраховують:

$$\Delta ПМВ_{Hm} = \Delta H_m \cdot Ц_{пл},$$

- вплив зміни ціни на одиницю матеріалу ($\Delta Ц$) розраховують:

$$\Delta ПМВ_{Ц} = H_{mf} \cdot \Delta Ц.$$

Аналіз прямих трудових витрат

Методом порівняння фактичної суми прямої зарплати на виробництво продукції з планом визначають:

абсолютне відхилення;

вплив факторів на абсолютне відхилення;

резерви зниження собівартості за рахунок зменшення трудових витрат.

Загальна сума прямої зарплати (ЗП) залежить від таких факторів:

- обсягу виробництва продукції (q);
- структури продукції (d_i);
- рівня трудових витрат на який, у свою чергу, впливають трудомісткість продукції

(T_m) та рівень середньогодинної оплати праці за 1 людину-годину (СГ).

Для розрахунку впливу факторів на зміну прямої зарплати способом абсолютних різниць використовують факторні моделі:

суми прямої зарплати на одиницю продукції i -го виду (ПЗП $_i$):

$$ПЗП_i = T_{mi} \cdot СГ_i; \quad (1.61)$$

суми прямої зарплати на загальний випуск продукції i -го виду:

$$ЗП_i = q_i \cdot T_{mi} \cdot СГ_i; \quad (1.62)$$

загальної суми прямої зарплати в цілому по підприємству:

$$ЗП_{заг} = \sum (q_{заг} \cdot d_i \cdot T_{mi} \cdot СГ_i). \quad (1.63)$$

Слід визначити, що трудомісткість продукції та рівень оплати праці залежать від використання прогресивної техніки і технології, механізації, автоматизації і організації праці, кваліфікації робітників.

З метою поглиблення аналізу трудових витрат на підприємстві необхідно вивчити формування та використання коштів на оплату праці.

В процесі аналізу використання фонду заробітної плати виконують аналітичні розрахунки:

- абсолютного відхилення фонду заробітної плати ($\Delta ФЗП$) як в цілому, так і для окремих цехів, бригад та груп персоналу підприємства;
- впливу факторів на зміну фонду заробітної плати способом абсолютних різниць за факторною моделлю:

$$ФЗП = Ч \cdot С_{зп}, \quad (1.64)$$

де $Ч$ - чисельність працюючих;

$С_{зп}$ - середня заробітна плата одного працюючого;

Навчальні завдання

Завдання 1.

На підставі даних табл.2.19 дайте оцінку рівня затрат на 1 грн. товарної продукції.

Таблиця 2.19. – Оцінка рівня затрат на 1 грн. товарної продукції

Показники	За минулий рік	За звітний рік	
		план	факт.
1. Товарна продукція, тис. грн.		25100	25425
2. Собівартість товарної продукції, тис. грн.		20830	21075
3. Затрати на 1 грн. продукції, коп.	75		

Завдання 2

Обчисліть методом ланцюгових підстановок вплив факторів на зміну собівартості одиниці виробу (табл.2.20.).

Таблиця 2. 20 – Оцінка виконання плану з собівартості одиниці виробу

Показник	За планом	Фактично	Відхилення
Обсяг виробництва, шт.	60	58	
Сума постійних витрат, тис. грн.	60,7	58,35	
Змінні витрати на одиницю продукції, грн.	3447	3490	
Собівартість 1 шт., грн.			

Завдання 3.

Провести аналіз прямих трудових витрат. Визначити вплив факторів на зміну суми прямої заробітної плати на одиницю продукції В. Вихідна інформація (табл. 2.21).

Таблиця 2.21 - Аналіз прямих трудових витрат

Показники	За планом	Фактично
1. Обсяг випуску продукції, шт	1980	1040
2. Питома трудомісткість, людино/годин	20	18,4
3. Рівень середньорічної оплати праці.	17,25	18,22

Завдання 4

Оцінити зміну середньогодинної заробітної плати одного робітника. Проаналізуйте вплив усіх факторів на зміну суми фонду оплати праці у звітному році від показників минулого року (табл.2.22). Визначте можливі причини відхилень. Зробіть висновки.

Таблиця 2.22 – Оцінка виконання плану з фонду оплати праці

Показник	У минул. році	У звітному році
варіант		
1. Фонд оплати праці, тис. грн.	742,5	799,2
2. Середньоспискова чисельність робітників, чол.	90	100
3. Середня кількість відпрацьованих днів 1 робітником за рік	220	222
4. Середня тривалість одного робочого дня, год	7,5	8,0
5. Середньогодинна заробітна плата, грн.	?	?
II варіант		
1. Фонд оплати праці, тис. грн.	966	1058,4
2. Середньоспискова чисельність робітників, чол.	200	180
3. Середня кількість відпрацьованих днів 1 робітником за рік	230	224
4. Середня тривалість одного робочого дня, год	7,0	7,5
5. Середньогодинна заробітна плата, грн.	?	?
III варіант		
1. Фонд оплати праці, тис. грн.	385,0	359,7
2. Середньоспискова чисельність робітників, чол.	125	100
3. Середня кількість відпрацьованих днів 1 робітником за рік	220	218
4. Середня тривалість одного робочого дня, год	7,0	7,5
5. Середньогодинна заробітна плата, грн.	?	?
IV варіант		
1. Фонд оплати праці, тис. грн.	770,0	800,0
2. Середньоспискова чисельність робітників, чол.	250	245
3. Середня кількість відпрацьованих днів 1 робітником за рік	225	228
4. Середня тривалість одного робочого дня, год	8,0	7,5
5. Середньогодинна заробітна плата, грн.	?	?
V варіант		
1. Фонд оплати праці, тис. грн.	800,0	760,0
2. Середньоспискова чисельність робітників, чол.	190	187
3. Середня кількість відпрацьованих днів 1 робітником за рік	220	215
4. Середня тривалість одного робочого дня, год.	7,5	8,0
5. Середньогодинна заробітна плата, грн.	?	?

Завдання 5

Розрахувати суму розподілених і нерозподілених загальновиробничих витрат, вказати, які витрати включаються у виробничу собівартість випущеної продукції. Яка мета застосування такої методики?

Вихідна інформація (табл.2.23)

Таблиця 2.23 – Аналіз загально виробничих витрат

Показники	За планом	Фактично
Випуск продукції, шт.	250	240
Ставка розподілу витрат, грн	15	17
Загально виробничі витрати:	6650	6650
а) змінні	3550	3300
б) постійні	?	3520
Розподілені постійні витрати		?
Нерозподілені постійні витрати	?	?

Завдання 6.

На підставі даних бухгалтерського обліку визначити витрати на 1 грн. товарної продукції. Проаналізуйте вплив факторів на зміну витрат на 1 грн. товарної продукції (табл.2.24).

Таблиця 2.24 - Витрати на 1 грн. товарної продукції

Показники	За планом	Фактичний випуск продукції			
		Планові норми і планові ціни	В цінах, прийнятих у плані	Діючі ціни на матеріали і планові на продукцію	Фактично
Обсяг продукції в порівняльних цінах, тис.грн.	11240	12420	12064	11980	12950
Виробнича собівартість продукції тис. грн.	9720	9490	9850	9864	9268
Витрати на 1 грн. продукції (ряд 2 : ряд 1)	?	?	?	?	?

Практичне заняття 11 -12
Тема 11. Аналіз прибутку

Мета: Засвоїти методику проведення та придбати практичні навички з використання способів й прийомів економічного аналізу щодо аналізу прибутку підприємств.

Після вивчення цієї теми ви будете знати і зможете:

- осмислити сутність прибутку
- застосовувати методи і прийоми економічного аналізу для дослідження показників прибутку, рентабельності підприємств;
- оцінити динаміку прибутку та його використання
- розробити заходи щодо зростання прибутковості підприємства

Основні поняття і формули

Показники прибутку, які за умов ринкової економіки складають основу економічного розвитку підприємства.

Балансовий (валовий) прибуток є сума прибутку від реалізації продукції та іншої реалізації і доходів від позареалізаційних операцій, зменшених на суму витрат по цих операціях.

Прибуток від реалізації продукції визначається як різниця між виручкою від реалізації продукції в діючих цінах (без податку на додану вартість і акцизів) і витратами на виробництво і реалізацію продукції, що включається до собівартості.

Прибуток (збиток) від реалізації основного капіталу та інших матеріальних цінностей (іншого майна) визначається як різниця між ціною продажу майна (ринковою) і початковою або остаточною вартістю майна.

Чистий прибуток підприємства визначається як різниця між оподатковуваним балансовим прибутком і величиною податку з урахуванням пільг.

Вплив факторних показників на прибуток (результативний показник) можна представити у вигляді аддитивної моделі:

$$П = В - С - АВ - ВЗ - ІОВ - ФД - ФВ - ПП \quad (1.65)$$

де В - виручка від реалізації продукції, не враховуючи ПДВ, тис. грн.;

С - собівартість реалізованої продукції, тис. грн.;

АВ - адміністративні витрати, тис. грн.;

ВЗ - витрати на збут, тис. грн.;

ІОВ - інші операційні витрати, тис. грн.;

ФД - фінансові доходи, тис. грн.;

ФВ - фінансові витрати, тис. грн.;

ПП - податок на прибуток від звичайної діяльності, тис. грн.

Розмір виручки від реалізації залежить від таких факторів:

- ціна реалізованої продукції;

- питома вага кожного віда продукції в загальному обсязі реалізації;

- кількість реалізуємої продукції:

$$РП = \sum q_{заг} d_i \cdot P_i$$

де d_i - показник структури і-го виду реалізованої продукції

$q_{заг}$ – обсяг реалізованої продукції

P_i – ціна і-го виду продукції

$$Пр = РПч - С = q(P - C_{од})$$

$$Пр = \sum q_{заг} \cdot d_i (P_i - C_{од})$$

Прибутковість підприємств визначається показниками рентабельності. Показники рентабельності надані в табл. 2.25.

Таблиця 2.25 - Розрахунок показників рентабельності підприємства

Показник 1	Формула розрахунку 2
Рентабельність інвестицій (капіталу)	
Рентабельність сукупного капіталу	$ROA = \frac{\text{Прибуток до оподаткування}}{\text{Середньорічна вартість сукупного капіталу}}$
Рентабельність власного капіталу	$ROE = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середньорічна вартість власного капіталу}}$
Рентабельність реального основного капіталу	$RoO = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середньорічна вартість необоротних активів}}$
Рентабельність позичкового капіталу	$R_{nn} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середньорічна вартість довгострокових зобов'язань} + \text{Середньорічна вартість поточних зобов'язань}}$
Рентабельність інвестованого капіталу	$R_{ii} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середньорічна вартість власного капіталу} + \text{Середньорічна вартість довгострокових зобов'язань}}$
Рентабельність активів	
Рентабельність активів	$Ra = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середньорічна вартість активів}}$
Рентабельність необоротних активів	$R_{nn} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середньорічна вартість необоротних активів}}$
Рентабельність оборотних активів	$RoO = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середньорічна вартість оборотних активів}}$
Рентабельність продаж	
Валова рентабельність продаж	$GPM = \frac{\text{Валовий прибуток}}{\text{Чистий дохід (виручка) від реалізації}}$
Операційна рентабельність продаж	$OIM = \frac{\text{Прибуток від операційної діяльності}}{\text{Чистий дохід (виручка) від реалізації}}$
Чиста рентабельність продаж	$NPM = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Чистий дохід (виручка) від реалізації}}$
Рентабельність виробничої діяльності	
Чиста рентабельність виробництва	$NBB = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Собівартість реалізованої продукції}}$
Чиста рентабельність майна	$R_{чч} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середньорічна вартість майна}}$

Навчальні завдання

Завдання 1

Проаналізуйте прибуток одиниці виробу В, виходячи з наступної інформації (табл.2.26.)
Зробіть висновки щодо виявлення резервів зниження собівартості одиниці виробів.

Таблиця 2.26 - Аналіз прибутку одиниці виробу

Показник	За планом	Фактично
1	2	3
I варіант		
1. Обсяг реалізації продукції, од.	6000	5500
2. Ціна реалізації, тис. грн.	4	4,5
3. Собівартість виробу, тис. грн.	3	3,2
в тому числі питомі змінні витрати, тис. грн.	1,8	2,6
4. Сума постійних витрат, тис. грн.	7200	7000
5. Прибуток, тис. грн.	?	?
II варіант		
1. Обсяг реалізації продукції, од.	5000	5600
2. Ціна реалізації, тис. грн.	5	5,3
3. Собівартість виробу, тис. грн.	4	4,2
в тому числі питомі змінні витрати, тис. грн.	2	2,1
4. Сума постійних витрат, тис. грн.	5400	5200
5. Прибуток, тис. грн.	?	?
III варіант		
1. Обсяг реалізації продукції, од.	3000	2750
2. Ціна реалізації, тис. грн.	2	2,25
3. Собівартість виробу, тис. грн.	1,5	1,6
в тому числі питомі змінні витрати, тис. грн.	0,9	1,3
4. Сума постійних витрат, тис. грн.	3600	3500
5. Прибуток, тис. грн.	?	?
IV варіант		
1. Обсяг реалізації продукції, од.	12000	11000
2. Ціна реалізації, тис. грн.	8	9
3. Собівартість виробу, тис. грн.	6	6,4
в тому числі питомі змінні витрати, тис. грн.	3,2	5,2
4. Сума постійних витрат, тис. грн.	14400	14000
5. Прибуток, тис. грн.	?	?

На основі наведеної інформації розрахувати вплив факторів на зміну прибутку:

- кількості реалізованої продукції;
- ціни реалізації;
- питомих змінних витрат;
- суми постійних витрат.

В чому полягають причини зменшення фактичного прибутку по виробу В?

Завдання 2.

Проаналізуйте виконання підприємством плану прибутку від реалізації продукції, а також оцініть вплив факторів на зміну розміру прибутку. Для цього у вашому розпорядженні наступна інформація (табл.2.27).

Таблиця 2.27 – Аналіз прибутку від реалізації

Найменування продукції	Обсяг реалізації продукції, тис. шт.		Ціна, грн		Собівартість, грн.	
	За планом	Фактично	За планом	Фактично	За планом	Фактично
А	285	266	1250	1430	980	935

Завдання 3

Визначте за табл.2.28. беззбитковий обсяг виробництва продукції, достатній для одержання 100 тис. грн. валового прибутку.

Таблиця 2.28.- Аналіз беззбиткового обсягу виробництва продукції

Показник	Варіант I	Варіант II
1. Обсяг реалізації товарної продукції, тис. грн.	1710	672
2. Кількість реалізованої продукції, одиниць	900	240
3. Собівартість одиниці, грн. У тому числі змінні витрати	1800 920	2600 1600
3. Валовий прибуток, тис. грн.		
5. Загальна сума постійних витрат, тис. грн.		
6. Необхідна кількість продукції, одиниць		

Завдання 4

Фірма «Надія» випускає нову модель одягу. Можливий збут за перший рік виробництва – 42300 шт. Ціна за одиницю – 420 грн. Змінні витрати становлять 52 % ціни. Постійні витрати за рік – 69000 грн.

Розрахувати критичний обсяг продаж (точку беззбитковості) в штуках та гривнях. Скільки необхідно продати виробів, щоб одержати прибуток в 250 000 грн.?

Завдання 3

За приведеними даними табл.. 2.29. проаналізуйте балансовий прибуток підприємства і вкажіть фактори, які змінили прибуток. Встановити, чи є резерви збільшення прибутку від реалізації?

Таблиця 2.29 - Аналіз балансового прибутку підприємства

Показник	У минулому місяці	У звітному місяці
1	2	3
I варіант		
1. Реалізація продукції:		
- в тис. грн.	400,0	300,0
- в тоннах	800	500
2. Ціна за 1 т. грн.	500	600
3. Собівартість 1 т реалізованої продукції, грн.	450	500
4. Одержаний прибуток з 1 т продукції, грн.	?	?
5. Прибуток від реалізації товарної продукції, тис. грн.	+20	+45
6. Інші прибутки і збитки, тис. грн.		
7. Балансовий прибуток, тис. грн.	?	?
II варіант		
1. Реалізація продукції:		
- в тис. грн.	800,0	900,0
- в тоннах	40000	60000
2. Ціна за 1 т. грн.	20	15
3. Собівартість 1 т реалізованої продукції, грн.	18	14
4. Одержаний прибуток з 1 т продукції, грн.	?	?
5. Прибуток від реалізації товарної продукції, тис. грн.	+15	+37
6. Інші прибутки і збитки, тис. грн.		
7. Балансовий прибуток, тис. грн.	?	?
III варіант		
1. Реалізація продукції:	3600,0	4400,0
- в тис. грн.	18000	20000
- в тоннах	200	220
2. Ціна за 1 т. грн.	200	220
3. Собівартість 1 т реалізованої продукції, грн.	?	?
4. Одержаний прибуток з 1 т продукції, грн.	+12	+10
5. Прибуток від реалізації товарної продукції, тис. грн.		
6. Інші прибутки і збитки, тис. грн.	?	?
7. Балансовий прибуток, тис. грн.		
IV варіант		
1. Реалізація продукції:	1600	22000
- в тис. грн.	80000	88000
- в тоннах	20	25
2. Ціна за 1 т. грн.	15	18
3. Собівартість 1 т реалізованої продукції, грн.		
4. Одержаний прибуток з 1 т продукції, грн.	?	?
5. Прибуток від реалізації товарної продукції, тис. грн.	+17	+14
6. Інші прибутки і збитки, тис. грн.	?	?
7. Балансовий прибуток, тис. грн.		

Продовження табл..2.29

1	2	3
V варіант		
1. Реалізація продукції:		
- в тис. грн.	1800	2200
- в тоннах	9000	10000
2. Ціна за 1 т. грн.	200	220
3. Собівартість 1 т реалізованої продукції, грн.	170	185
4. Одержаний прибуток з 1 т продукції, грн.	?	?
5. Прибуток від реалізації товарної продукції, тис. грн.	+21	+23
6. Інші прибутки і збитки, тис. грн.		
7. Балансовий прибуток, тис. грн.	?	?

Практичне заняття 13 -15

Тема 12. Аналіз фінансового стану підприємства

Мета: Засвоїти методику проведення та придбати практичні навички з використання способів й прийомів економічного аналізу щодо аналізу прибутку підприємств.

Основні поняття і формули

Розрахунок і оцінка основних показників фінансового стану підприємства наведено у таблиці 2.30.

В зв'язку з цим треба перевірити наявність і точність показників фінансової звітності: форми № 1 "Баланс", форми № 2 "Звіт про фінансові результати", форми № 3 "Звіт про рух грошових коштів", форми № 4 "Звіт про власний капітал", форми № 5 "Примітки до річної звітності". Розрахувати основні показники фінансового стану підприємства згідно з вказаним алгоритмом в таблиці 2.30.

Таблиця 2.30 - Оцінка основних показників фінансового стану підприємства

№ п/п	Показник	Умове позначення	Формула для розрахунку	Джерела інформації (форми фінансової звітності — дод. 1)	Економічний зміст	Напрямок позитивних змін	Минулий рік	Звітний рік	Відхилення (+, -)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Показники майнового стану									
1.1	Частка оборотних виробничих фондів в обігових коштах	Ч о.в.ф	Оборотні виробничі фонди	Ф. № 1, р. 100 + р. 120 + 270	Частка обігових коштів у виробничій сфері	Збільшення, особливо в умовах інфляції			
			Оборотні активи	Ф. № 1, р. 260 + + р. 270					
1.2	Частка основних засобів в активах	Ч о.з.	Залишкова вартість основних засобів	Ф. № 1, р. 030	Частка коштів, інвестованих в основні засоби, у валюті балансу	Зменшення за умов незмінних або зростаючих обсягів реалізації			
			Активи	Ф. № 1, р. 280					
1.3	Коефіцієнт зносу основних засобів	Кзн	Знос основних засобів	Ф. № 1, р. 032	Рівень фізичного і морального зносу основних фондів	Зменшення			
			Первісна вартість основних засобів	Ф. № 1, р. 031					
1.4	Коефіцієнт оновлення основних засобів	Кон	Збільшення за звітний період первісної вартості основних засобів	Ф. №1 - (збільшення по р. 031)	Рівень фізичного і морального оновлення основних фондів	Збільшення за умов виключення інфляційного факт			
			Первісна вартість основних засобів	Ф. № 1, р. 031					
1.5	Частка довгострокових фінансових інвестицій в активах	Чд.ф	Довгострокові фінансові інвестиції	Ф. №1, р. 040 + р. 045	Частка фінансових (портфельних) інвестицій у валюті балансу; зменшення диверсифікаційного ризику	Збільшення за умов збільшення доходів від фінансових інвестицій			
			Активи	Ф. № 1, р. 280					
1.6	Частка оборотних виробничих активів	Чо.в.а	Оборотні виробничі фонди	Ф. №1, о. 100 + р. 120 + р. 270	Частка мобільних виробничих фондів у валюті балансу	Збільшення			
			Активи	Ф. № 1, р. 280					
1.7.	Частка оборотних виробничих фондів в обігових коштах	Чо.в.ф	Оборотні виробничі фонди	Ф. №1, р. 100 + р. 120 + р. 27	Частка обігових коштів у виробничій сфері	Збільшення			
			Оборотні активи	Ф. № 1, р. 260 + + р. 270					
1.8	Коефіцієнт мобільності активів	Кмоб	Мобільні активи	Ф. № 1, р. 260 + р. 270	Скільки обігових коштів припадає на одиницю необігових; потенційна можливість перетворення активів у ліквідні кошти	Збільшення; за рекомендації дований рівень Кмоб = 0,5			
			Немобільні активи	Ф. № 1, р. 080					

Продовження таблиці 2.30

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2. Показники оборотності коштів									
2.1.	Оборотність активів (обороту), ресурсовіддача, коефіцієнт трансформації	Кт	Чиста виручка від реалізації продукції (ладі ЧВ) Активи ЧВ Основні виробничі фонди	Ф. № 2, р. 035 Ф. № 1, р. 280 Ф. № 2, р. 035 Ф. № 1, р. 030	Скільки отримано чистої виручки від реалізації продукції (далі – виручка) на одиницю коштів, інвестованих в активи	Збільшення			
2.2.	Фондовіддача	Фо.в.	ЧВ	Ф. № 2, р. 035 Ф. № 1, р. 260 + р. 270	Скільки виручки припадає на одиницю основних виробничих фондів	Збільшення			
2.3.	Коефіцієнт оборотності обігових коштів	Ко	ЧВ Обігові кошти	Ф. № 2, р. 035 Ф. № 1, р. 260 + р. 270	Кількість оборотів обігових коштів за період; скільки виручки припадає на одиницю	Збільшення			
2.4.	Період одного обороту обігових коштів	Чо	360 Ко		Середній період від витрачення коштів для виробництва продукції до отримання коштів за реалізовану продукцію	Зменшення			
2.5.	Коефіцієнт оборотності запасів (обороту)	Ко.з	Собівартість реалізації Середні запаси	Ф. № 2, р. 040 Ф. № 1, р. 100 + р. 120 + р. 130 + р. 140	Кількість оборотів коштів, інвестованих у запаси	Збільшення			
2.6.	Період одного обороту запасів (днів)	Чз	360 Ко.з.		Період, протягом якого запаси трансформуються, в кошти	Зменшення, якщо це не перешкоджає нормального процесу виробництва, не загрожує дефіцитом матеріальних ресурсів			
2.7.	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (обороту)	Кд.з.	ЧВ Середня дебіторська заборгованість	Ф. № 2, р. 035 Ф. № 1, р. 050 + + р. 170 + р. 180 + + р. 190 + р. 200 + + р. 210	У скільки разів виручка перевищує середню дебіторську заборгованість	Збільшення			

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2.8	Період погашення дебіторської заборгованості (днів)	Ч д.з.	360 Кд.з.		Середній період інкасації дебіторської заборгованості, тобто період її погашення	Зменшення, особливо в умовах інфляції; збільшення, якщо додаткова вартість коштів компенсується додатковим прибутком від збільшення обсягів реалізації			
2.9	Коефіцієнт оборотності готової продукції (оборотів)	Кг.п	ЧВ Готова продукція	Ф. № 2, р. 035 Ф. № 1, р. 130	У скільки разів виручка перевищує середні запаси	Збільшення			
2.10	Період погашення кредиторської заборгованості (днів)	Ч к.з	Середня кредиторська заборгованість х 360 Собівартість реалізації	Ф. № 1, р. 500 + + р. 520 + р. 530 + + р. 550 + р. 580 Ф. № 2, р. 040	Середній період сплати підприємством короткострокової заборгованості	Зменшення			
2.11	Період операційного циклу (днів)	Ч о.ц.	Сума періодів запасу і дебіторської заборгованості Ч о.ц = Чз+Ч д.з.		Тривалість перетворення придбаних матеріальних ресурсів на грошові кошти	Зменшення			
2.12	Період фінансового циклу (днів)	Ч ф.ц	Чф.ц = Чо.ц. – Ч к.з.		Період обороту коштів	Зменшення, але від'ємне значення показує свідчить вже про нестачу коштів (підприємство жПРС "в борг")			
2.13	Коефіцієнт оборотності власного капіталу (оборотність)	К в.к	чв Власний капітал	Ф. № 2, р. 035 Ф. № 1, р. 380 + + р. 430 + р. 630	Скільки чистої виручки від реалізації продукції припадає на одиницю власного капіталу	Збільшення			
3. Показники рентабельності									
3.1	Рентабельність активів за прибутком від звичайної діяльності	Рзв	Прибуток від звичайної діяльності Активи	Ф. № 2, р. 190 Ф. № 1, р. 280	Скільки прибутку від звичайної діяльності припадає на одиницю коштів, інвестованих в активи	Збільшення			

Продовження таблиці 2.30

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
3.2	Рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком	R_A	Чистий прибуток Активи	Ф. № 2, р. 220 Ф. №1, р. 280	Скільки припадає чистого прибутку на одиницю інвестованих в активи коштів	Збільшення			
3.3	Рентабельність власного капіталу	$R_{в.к.}$	Чистий прибуток Вм)]] 0 0	Ф. № 2, р. 220 В. №1, р. 380	Скільки припадає чистого прибутку на одиницю власного капіталу	Збільшення; добуток трьох показників: 2, 1; 3, 7 і 4, 8 (за цим переліком)			
3.4	Рентабельність виробничих фондів	$R_{в.ф.}$	Чистий прибуток Виробничі фонди	Ф. № 2, р. 220 Ф. № 1, р. 030 + + р. 100 + р. 120	Скільки припадає чистого прибутку на одиницю вартості виробничих фондів	Збільшення			
3.5	Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від реалізації	R_q	Прибуток від реалізації Виручка	Ф. № 2, р. 050 - р. 070 - р. 080 Ф. № 2, р. 035	Скільки припадає прибутку від реалізації на одиницю виручки	Збільшення			
3.6	Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від операційної діяльності	$R_{о.оп}$	Прибуток від операційної діяльності Виручка	Ф. № 2, р. 100 Ф. № 2, р. 035	Скільки припадає прибутку від операційної діяльності на одиницю виручки	Збільшення			
3.7	Рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком	$R_{о.ч}$	Чистий прибуток Виручка	Ф. № 2, р. 220 Ф. № 2, р. 035	Скільки припадає чистого прибутку на одиницю виручки	Збільшення			
3.8	Коефіцієнт реінвестування	K_p	Реінвестований прибуток Чистий прибуток	Ф. 1, збільшення по (р.340+ р.350) Ф. № 2, р. 220	Скільки чистого прибутку капіталізовано; скільки чистого прибутку спрямовано на збільшення власного капіталу	Збільшення в межах, що не суперечить бажанню акціонерів отримувати підвищені дивіденди			
3.9	Коефіцієнт стійкості економічного зростання	$K_{с.е.з}$	Реінвестований прибуток Власний капітал	Ф. 1, збільшення по (р.340+ р.350) Ф. №3, р.010	Скільки припадає сплачених відсотків за кредити і позики на одиницю прибутку; яку частину ефекту „З'їдає” ціна кредиту”	Зменшення свідчить про ефективність використання позик. У зарубіжній практиці по 38,8% - нормальне значення, понад 88,6% - привоже [38]			
3.10	Співвідношення сплачених відсотків і прибутку	$K\%п$	Витрати на оплату відсотків Прибуток від звичайної діяльності	Ф. № 3, р. 060 Ф. №1, р. 380 + + р. 430 + р. 630	Скільки чистої виручки від реалізації продукції припадає на одиницю власного капіталу	Збільшення			

Продовження таблиці 2.30

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
3.11	Період окупності капіталу	T_k	Активи Чистий прибуток	Ф. № 1, р. 280 Ф. №2, р. 220	За який період кошти, що інвестовані в активи, будуть компенсовані чистим прибутком	Зменшення			
3.12	Період окупності власного капіталу	$T_{в.к}$	Власний капітал Чистий прибуток	Ф. № 1, р. 380 Ф. №2р. 220	За який період власний капітал буде компенсований чистим прибутком	Зменшення			
4. Показники фінансової стійкості									
4.1	Власні обігові кошти (робочий, функціонуючий капітал)	P_k	(Власний капітал + довгострокові зобов'язання - позаоборотні активи) або (оборотні активи - короткострокові зобов'язання)	Ф. № 1, р. 380 + + р. 430 + р. 480 - р. 080 або Ф. № 1, р. 260 + + р. 270 - р. 620 - - р. 630	Оборотні активи, які фінансуються за рахунок власного капіталу і довго строкових зобов'язань. Наявність P_k означає не лиш здатність платити поточні борги, а й можливість розширити виробництво	Збільшення			
4.2	Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	$K_{з.в.к}$	Власні обігові кошти Оборотні активи	Ф. № 1, р. 380 + + р. 430 - р. 080 Ф. № 1, р. 260 + + р. 270	Абсолютна можливість перетворення активів у ліквідні кошти	Збільшення; рекомендується значення: за [12] $K_{з.в.к} > 0.1$; за [31] $K_{з.в.к} = 0.2$			
4.3	Маневреність робочого капіталу [11; 12]	$M_{р.к}$	Запаси Робочий капітал	Ф. № 1, р. 100 + + р. 120 + р. 130 + + р. 140 Ф. № 1, р. 260 + + р. 270 - р. 620 - р. 630	Частка запасів, виробничих активів у власних обігових коштах; обмежує свободу маневру власними коштами	Зменшення; збільшення запасів призводить до уповільнення оборотності обігових коштів, в умовах інфляції — до залучення дорогих кредитів, що зменшує платоспроможність підприємства			
4.4	Маневреність власних обігових коштів [23]	$M_{в.о.к}$	Кошти Власні обігові кошти	Ф. № 1, р. 230 + + р. 240 Ф. № 1, р. 380 + + р. 430 - р. 080	Частка абсолютно ліквідних активів у власних обігових коштах; забезпечує свободу фінансового маневру	Збільшення			

1	2	3	4	5	6	7	8
4.5	Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами запасів	$K_{зап}$	Власні оборотні кошти Запаси	Ф. № 1, р. 380 + + р. 430 - р. 080 Ф. № 1, р. 100 + + р. 120 + р. 130 + + р. 140	Насільки запаси, що мають найменшу ліквідність у складі оборотних активів, забезпечені довгостроковими стабільними джерелами фінансування	Збільшення	
4.6	Коефіцієнт покриття запасів	$K_{п.з}$	"Нормальні" джерела покриття запасів Запаси	Ф. № 1, р. 380 + р. 430 + + р. 480 - р. 080 + р. 500 + + р. 520 + р. 530 + р. 540 Ф. № 1, р. 100 + + р. 120 + р. 130 + р. 140	Скільки на одиницю коштів, що вкладені в запаси, припадає у сукупності власних коштів, довго- та короткострокових зобов'язань	Збільшення	
4.7	Коефіцієнт фінансової незалежності	$K_{авт}$	Власний капітал Пасиви	Ф. № 1, р. 380 + + р. 430 + р. 630 Ф. № 1, р. 640	Характеризує можливість підприємства виконати зовнішні зобов'язання за рахунок власних активів; його незалежність від позикових джерел	Збільшення; має бути $K_{авт} \geq 0.5$	
4.8	Коефіцієнт фінансової залежності	$K_{ф.з}$	Пасиви Власний капітал	Ф. № 1, р. 640 Ф. № 1, р. 380 + + р. 430 + р. 630	Скільки одиниць сукупних джерел припадає на одиницю власного капіталу	Зменшення. показник, обернений до $K_{авт}$, нормативне значення $K_{ф.з} = 2$	
4.9	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$K_{м}$	Власні оборотні кошти Власний капітал	Ф. № 1, р. 380 + р. 430 + + р. 630 - р. 080 Ф. № 1, р. 380 + ' + р. 430 + р. 630	Частка власних оборотних коштів у власному капіталі	Збільшення; $K_{м} > 0,1$	
4.10	Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	$K_{п.к}$	Позиковий капітал Пасиви	Ф. № 1, р. 480 + + р. 620 Ф. № 1, р. 640	Скільки припадає позикового капіталу на одиницю сукупних джерел	Зменшення; до показника $K_{авт}$ критичне значення $K_{п.к} \leq 0,5$	
4.11	Коефіцієнт фінансової стабільності (коефіцієнт фінансування)	$K_{ф.с}$	Власні кошти Позикові кошти	Ф. № 1, р. 380 + + р. 430 + р. 630 Ф. № 1, р. 480 + + р. 620	Забезпеченість заборгованості власними коштами; перевищення власних коштів над позиковими свідчить про фінансову стійкість підприємства	Нормативне значення $K_{ф.с} > 1$	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
4.12	Показник фінансового ліквідності	Фл	Довгострокові зобов'язання Власні кошти	Ф. № 1, р. 480 Ф. № 1, р. 380 + + р. 430 + р. 630	Характеризує залежність підприємства від довгострокових зобов'язань. Збільшення Фл свідчить про підвищення фінансового ризику	Зменшення; за [31] має бути $F_l \leq 0,25$			
4.13	Коефіцієнт фінансової стійкості	$K_{фс}$	Власний капітал + довгострокові зобов'язання Пасиви	Ф. № 1, р. 380 + + р. 430 + р. 480 + + р. 630 Ф. № 1, р. 640	Частка стабільних джерел фінансування у їх загальному обсязі	За [1] має бути $K_{фс} = 0,85-0,90$			
5. Показники ліквідності (платоспроможності)									
5.1	Коефіцієнт ліквідності поточної (покриття)	$K_{пл.п}$	Поточні активи	Ф. № 1, р. 260	Характеризує достатність обігових коштів для погашення боргів протягом року	Збільшення; за [1]; [2] критичне значення $K_{пл.п} = 1$; при $K_{пл.п} < 1$ підприємство має неліквідний баланс. Якщо $K_{пл.п} = 1-0,5$, підприємство своєчасно ліквідує борги			
5.2	Коефіцієнт ліквідності швидкої	$K_{пл.ш}$	Поточні активи -- Запаси Поточні пасиви	Ф. № 1, р. 260- (р. 100 + р. 110 + + р. 120 + р. 130 + + р. 140) Ф. № 1, р. 620	Співвідношення найбільш ліквідних активів припадає на одиницю термінових боргів	Збільшення; має бути $K_{пл.ш} \geq 1$ у міжнародній практиці $K_{пл.ш} = 0,7-0,8$			
5.3	Коефіцієнт ліквідності абсолютної	$K_{пл.а}$	Кошти Поточні пасиви	Ф. № 1, р. 230 + + р. 240 Ф. № 1, р. 620	Характеризує готовність підприємства негайно ліквідувати короткострокову заборгованість	Збільшення; має бути $K_{пл.а} = 0,2-0,35$			
5.4	Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	$K_{д/к}$	Дебіторська заборгованість Кредиторська заборгованість	Ф. № 1, р. 160 + + р. 170 + р. 180 + + р. 190 + р. 200 + + р. 210 Ф. № 1, р. 520 + + р. 530 + р. 540	Здатність розраховуватися з кредитором за рахунок дебіторів протягом одного року	Рекомендоване значення $K_{д/к} = 1,0$			

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
6. Позиція підприємства на ринку цінних паперів									
6.1	Дохід на акцію	Дак		Ф. № 2, р. 320	Скільки чистого прибутку припадає на одну просту акцію	Збільшення			
6.2	Дивіденд на акцію	Да		Ф. № 2, р. 340	Сума оголошених дивідендів, що припадає на одну акцію	Збільшення за умов достатнього реінвестування прибутку			
6.3	Дивідендний вихід	Дв	Показник 6.2	Ф. № 2, р. 340	Частка дивідендів до сплати у чистому прибутку	Залежить від дивідендної політики підприємства			
			Показник 6.1	Ф. № 2, р. 320					
6.4	Коефіцієнт котирування акцій	К _{ка}	Ринкова ціна акції	Дані ринку цінних паперів	Відхилення ринкової ціни акції	Збільшення			
			Номінальна ціна акції	Дані структури статутного фонду (кількість акцій за номіналом)	від номінальної (облікової)				
6.5	Ціна акції	Ц _а	Ринкова ціна акції	Дані ринку цінних паперів	Інвестиційна привабливість акції;	Темпи підвищення ринкової ціни мають випереджати темпи збільшення дохідності			
			Дохід на акцію	Ф. № 2, р. 320	умовний термін окупності поточної вартості акції				
6.6	Дивідендна дохідність акції	Дд	Дивіденд на акцію	Ф. № 2, р. 340	Поточна рентабельність інвестованого в акцію капіталу	Збільшеній за умов одночасного збільшення ринкової ціни акції			
			Ринкова ціна акції	Дані ринку цінних паперів					
6.7	Зміни у добробуті акціонерів	Дакц	Дивідендний дохід + Потенційний дохід за рахунок збільшення власного капіталу і ринкової	100 x Ф. № 2, р. 340 + Ф. № 1, р. 380 x	Зміни у добробуті акціонерів, що складається: а) з поточних дивідендів; б) із різниці між ринковою і	Збільшення			

Завдання 1.

На підставі наведених даних визначити показники оборотності обігових коштів.

Показники	Значення
Виручка від реалізації, тис. грн.	62000
Кількість днів періоду, що аналізується	360
Середній залишок обігових коштів, тис. грн.	4920

Обсяг реалізації продукції 32000 тис. грн., оборотні активи складають 1400 тис. грн. Визначити, яку додаткову суму оборотних активів потрібно мати підприємству в наступному році, якщо воно планує збільшити обсяг реалізованої продукції на 15%, а тривалість обороту зменшити на 5 днів.

Завдання 2

Охарактеризуйте ліквідність підприємства, для чого розрахуйте коефіцієнт абсолютної ліквідності та коефіцієнт покриття на підставі наступних даних:

Показники	Значення, тис. грн.
оборотні активи підприємства	11820
незавершене виробництво	420
грошові кошти	4800
розрахунки з кредиторами	3900
короткострокові кредити банку	1890

Завдання 3

Величина поточних активів підприємства на кінець звітного періоду – 3210 тис. грн., зобов'язання підприємства – 1780 тис. грн. Яким повинен бути прибуток підприємства у наступні шість місяців, щоб досягнути нормативного значення коефіцієнта покриття, що дорівнює двом, за умови, що сума строкових зобов'язань не збільшиться
Розрахуйте коефіцієнт швидкої та поточної ліквідності на підставі наступних даних:

Показники	Значення, тис. грн.
оборотні активи підприємства (ОА)	26820
незавершене виробництво (НВ)	380
грошові кошти (ГК)	3840
поточні зобов'язання (ПЗ)	8640

Завдання 4

Виходячі з даних наведеного балансу підприємства визначити наступні показники ліквідності та платоспроможності:

- коефіцієнт покриття;
- чистий оборотний капітал;
- коефіцієнт платоспроможності (автономії);
 - коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами

Показники	Значення
Баланс, тис. грн.	8930
Необоротні активи, тис. грн.	1230
Поточні активи, всього, тис. грн., в т. ч.:	8450
- запаси, тис. грн.	2410
- грошові кошти, тис. грн.	398
Поточні пасиви, тис. грн.	6245
Власний капітал, тис. грн.	2470

Завдання 5

Розрахувати індекс ліквідності на підставі даних таблиці.

Показники	Сума, тис.грн.	Кількість днів, необхідних для перетворення активів підприємства на готівку, дні (t)	Разом
1. Готівка (Г)	54	-	-
2. Дебіторська заборгованість (ДЗ)	112	21	
3. Товарні запаси (ТЗ)	132	28	
4. Всього оборотні активи (ОА)	?		

Завдання 6

Визначити коефіцієнти автономії та фінансової стійкості на підставі наступних даних:

Показники	Значення, тис. грн.
Власні кошти підприємства	17860
Загальна сума джерел	36210
Позикові кошти	15890
Поточна кредиторська заборгованість	345

Завдання 7

Визначити поріг рентабельності та запас фінансової стійкості підприємства на підставі наступних даних

Показники	Значення
Чистий дохід від реалізації, тис. грн. (ЧД)	72340
Сума маржинального доходу, тис. грн. (МД)	21840
Умовно – постійні витрати, тис. грн. (ПВ)	3624
Частка маржинального доходу у виручці, %	?
Поріг рентабельності, тис. грн. (Прен)	?
Запас фінансової стійкості, тис. грн. (ЗФС)	?

Завдання 8

Визначити та проаналізувати рівень самофінансування фірми за рік по наведеним даним :

Показники	2011	2012
1. Прибуток, відрахований до фонду накопичення, млн.грн.	12	11,8
2. Амортизаційні відчислення, млн.грн.	2.9	2.3
3. Позикові кошти, млн.грн.	2.5	1.8
4. Кредиторська заборгованість та інші залучені кошти, млн.грн.	3,4	3,1
5. Коефіцієнт самофінансування	?	?

Завдання 9

У таблиці наведено дані з балансу компанії, тис. грн.:

АКТИВ	Сума	ПАСИВ	Сума
Необоротні активи	24687	Власний капітал (ВК)	2932
Оборотні активи:		Короткострокові кредити банку (КБ)	284
- запаси і витрати (З)	1890	Розрахунки з постачальниками (РП)	633
- дебіторська заборгованість (ДЗ)	5400	Розрахунки з іншими кредиторами (РІК)	5240
- грошові кошти (Г)	87		
Баланс (БА)	35920	Баланс (БП)	35920

Потрібно визначити:

- Коефіцієнт автономії підприємства, ($K_{авт}$)
- Коефіцієнт покриття, ($K_{покр}$)
- Коефіцієнт маневреності власного капіталу, ($K_{мвк}$)

Зробіть висновки про отримані коефіцієнти.

Завдання 10

Обчисліть суму оборотних активів, необхідну підприємству в наступному році, якщо воно планує збільшити обсяг реалізації на 10 %, а тривалість обороту зменшити на 5 днів.

Показник	Варіант I	Варіант II	Варіант III
1. Обсяг реалізації, тис. грн.	7200	9000	10800
2. Середньорічні оборотні активи, тис. грн.	1000	1000	1800

3. ОЦІНЮВАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Форми контролю:

1. Актуалізація опорних знань студентів. Методи навчання: фронтальне опитування (Ао), письмове тестування (Ат);

2. Перевірка та прийом звітів з виконання практичних робіт (ПР). Методи навчання: співбесіда.

Критерії оцінювання завдань практичної роботи (бали):

0 – задача не вирішувалася, або були використанні формул із грубими помилками, або як такі, що не мають відношення щодо суті задачі;

1 - задача вирішувалася, але в підсумку були приведені тільки самі загальні формули та міркування або допущені грубі помилка у використанні формул;

2 - задача вирішувалася, але допущена груба помилка у формулі або в її використанні,

3 – задача вирішена в загальному вигляді або містить грубу помилку в розрахунках, або ж відсутня пряма відповідь на питання;

4 – задача вирішена в основному правильно, але без відповідних пояснень, або допущена незначна помилка (неточність), або ж відсутня оцінка правильного рішення;

5 – задача вирішена правильно з відповідними поясненнями й оцінкою результату.

4. БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

Основна література

1. Агентство з питань запобігання банкрутству підприємств. Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій // Галицькі контракти. – 1997. - № 40.
2. Баканов М.И., Шеремет А.Д. Теория экономического анализа. – М.: Финансы и статистика, 2001.– 416 с.
3. Баканов М.И., Шеремет А.Д. Экономический анализ: Ситуации, тесты. Примеры, задачи, выбор оптимальных решений. – М.: Финансы и статистика, 2001.– 656 с.
4. Болюх М.А., Горбатюк М.І. Збірник задач з курсу “Економічний аналіз”.- К.: КНЕУ, 2002.– 232 с.
5. Бутинець Ф.Ф., Мних Є.В., Олійник О.В. Економічний аналіз: Практикум: Навч. посіб. для студентів вузів. – Житомир: ФІТІ, 2000. – 406 с.
6. Мец В.О. Економічний аналіз (Збірник практичних завдань і тестів за даними П(С)БО): Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2001.- 236 с.
7. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия 4-е изд., перераб. И доп. – Минск: Новое издание, 2003.- 688 с.
8. Соляник Л.Г. Навч. Посібник. Економічний аналіз. – Дніпропетровськ, РВК НГУ, 2007.- 200 с.
9. Економічний аналіз: Навч. посіб. / За ред. Чумаченко М.Г. – К.: КНЕУ, 2001.

Додаткова література

4. Івахненко В.М. Курс економічного аналізу: Навч. посіб. – 3-тє вид., перероб. і доп. - К.: Знання – Прес, 2002.- 190 с.
5. Івахненко В.М., Горбатов М.І., Львовчкін В.С. Економічний аналіз. – К.: КНЕУ, 1999.- 176 с.
6. Іващенко В.І., Болюх М.А. Економічний аналіз господарської діяльності. – К.: Нічлау, 1999.- 204 с.
7. Ковалёв В.В. Финансовый анализ: Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчётности. – 2-е изд., перераб. И доп. – М.: Финансы и статистика, 1999. – 512 с.
8. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств. – К.: Знання, 2000.
9. Лукашевич И.Я. Моделирование процессов анализа финансового положения предприятий в условиях рынка. – М.: Финансы, 1993. - №3.- 53 с.
10. Муравьёв А.И. и др. Анализ внешнеэкономической деятельности предприятий. – М.: Финансы и статистика, 1991.
11. Маркин Ю.П. Анализ внутрипроизводственных резервов. – М.: Финансы и статистика, 1991.
12. Прыкин Б.В. Технично-економічний аналіз. – М.: ЮНИТИ ДАНА, 2000.- 399 с.
13. Чумаченко Н.Г., Заботина Р.И. Теория управленческих решений: Учеб. пособ. для вузов. – К.: Вища шк., 1981.

Соляник Людмила Григорівна

**ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ**

*студентів відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів
галузі знань 0305 Економіка і підприємництво
напряму підготовки 6.030508 Фінанси і кредит*

Видано в авторській редакції.

Підп. до друку 08.04.2013. Формат 30x42/4.
Папір офсетний. Ризографія. Ум. друк. арк. 3,2.
Обл.-вид. арк. 3,2. Тираж 60 пр. Зам. №

ДВНЗ «Національний гірничий університет»
49027, м. Дніпропетровськ, просп. К. Маркса, 19.